

TULIB

3 1379 00954288 8

ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๒๒

เรื่องพงศาวดารเมืองหัวพันห้าทั้งหก

นางนงแก้ว ฤทธิรงค์

พิมพ์แจก

ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายพันโท พระฤทธิรงค์

(ทรัพย์ โฆษะโยธิน)

ราชองครักษ์ ว. ต. จ. ช. จ. ม. ร. ร. ร. จ.

๕ ๘
เมื่อพระกา พ.ศ. ๒๔๖๔

TUDC

22/04/2563

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

(ม.ท.บ.)

(ม.ท.บ.)

นายพันโท พระฤทธิรงค์ (กรับ โฆษะโยธิน)
ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๒๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๔
อายุ ๓๘ ปี

คำนำ

นางนงแก้ว ฤทธิรงค์ จะทำการปลงศพนายพันโท พระ
ฤทธิรงค์ (กริบ โฆษะโยธิน) ราชองครักษ์ สามี่ ปราณ
จะพิมพ์หนังสือเป็นของแจกในการกุศลสักเรื่อง ๓ มอบธุระให้สามเณร
บุญยัง เพ็ชรประไพ ผู้เป็นหลาน มาแจ้งความขอพระสมทวชิรญาณ
สำหรับพระนคร ขอให้กรรมการช่วยเลอกรเรื่องหนังสือในหอพระ
สมทวชิรญาณ ให้ ขาพเจ้าจึงเลอกรหนังสือประชุมพงศาวดารภาคที่ ๒๒ อันเป็น
เรื่องพงศาวดารเมืองหัวพันห้าทั้งหก ให้นำนางแก้วฤทธิรงค์พิมพ์
ตามประสงค์

ที่เรียกว่าเมืองหัวพันห้าทั้งหกเป็นเมืองไทยหมู่ ๓ หลายเมือง
ด้วยกันเรียกชื่อเมืองหัวเมืองเมือง ๓ เมืองจำเริญเมือง ๓ เมือง
จำไคเมือง ๓ เมืองชอนเมือง ๓ เมืองไชยเมือง ๓ เมืองเหยียบเมือง ๓
เมืองสยแอกเมือง ๓ เมืองเซียงค้อเมือง ๓ ตั้งอยู่ข้างเหนือเมือง
หลวงพระบาง เรืองราวของเมืองเหล่านี้ เติมที่เขี้ยวคังแต่ราว

พ.ศ. ๕๐๐ พวกชนชาติไทยคังตอนอพยพมาแต่แดนเดิมของตน คือ
ที่เป็นประเทศจีนฝ่ายใต้คังนี้ มีมณฑลชุนหนำแลมณฑลกุยจิ๋วเป็นต้น
มาเที่ยวหาที่คังภูมิลาเนาอยู่เป็นอิสระทางแดนดินข้างทิศตะวันตก มาคัง
เป็นบ้านเมืองชนรหลายแห่ง ครั้นจำเนียรกาลนานมากก็เกิดแว่นแคว้น
แดนไทยชนโดยลำคัง เป็นหลายอาณาเขตรวคังนี้ ข้างตอนเหนือคัง
คือแดนจีนเรียกว่าอาณาเขตสิบสองเจ้าไทย คังไปทางทิศตะวันตกเรียกว่า
ว่าอาณาเขตสิบสองปันนา คังมาเมื่อพวกไทยมีกำลังมากชน ก็ขยาย

อาณาเขตรต์ออกไป พวก ๑ ไปตั้งบ้านเมืองอันไ้้นามปรากฏใน
 ชั้นหลังสืบมาว่าสืบเก่าเจ้าพา อยู่ทางลุ่มแม่น้ำสละวินต์อแดนพม่า
 ไทยพวกนี้ไ้้นามว่าไทยใหญ่ ญาติเราเรียกกันในบัดนี้ว่าเงี้ยว ไทย
 อีกพวก ๑ ขยายอาณาเขตรลงมาทางลุ่มแม่น้ำโขงข้างทิศใต้ มาตั้ง
 บ้านเมืองขึ้นเป็น ๒ อาณาเขตร เรียกว่าลานช้าง อยู่ทางข้างควนออก
 อาณาเขตร ๑ เรียกว่าลานนา อยู่ทางข้างตะวันตก (คือมณฑลภาค
 พายัพคน) อาณาเขตร ๑ ไทยพวกนี้ไ้้นามว่า ไทยน้อย ต่อมา
 พวกไทยน้อยในอาณาเขตรลานนาปรายปรามพวกขอมขยายเขตรแดน
 ลงมาข้างใต้จนไ้เป็นใหญ่ในสยามประเทศนี้เมื่อราว พ.ศ. ๑๘๐๐ ส่วน
 พวกไทยน้อยที่ต้งอยู่ในอาณาเขตรลานช้างนั้นก็ขยายแดนออกไปทาง
 ทิศตะวันออกจนต่อแดนพวกขาม ทางทิศใต้ไ้แดนขอมตอนแผ่นดิน
 สูงข้างฝ่ายเหนือ (คือท้องที่มณฑลอุดรกับคน) แล้วต้งเป็นกรุง
 กระจยเรียกว่ากรุงศรีสัตนาคณหุต เขาเมืองเซ้า (ซึ่งมาไ้้นาม
 ในชั้นหลังว่าเมืองหลวงพระบาง) เป็นราชธานี อาณาเขตรกรุงศรี
 สัตนาคณหุตทางทิศเหนือต่อกับอาณาเขตรสืบสองเจ้าไทย เหล่าเมือง
 หวพนห้าทางหก (อันเรื่องพงศาวดารมีในสมุดเล่มนี้) อยู่ในระหว่าง
 กรุงศรีสัตนาคณหุตกับเมืองสืบสองเจ้าไทย จึงต้งมาเป็นเมืองชน
 ของกรุงศรีสัตนาคณหุตก่อน ต่อมาครั้นกรุงศรีสัตนาคณหุตมีอำนาจ
 มากขึ้น แม่เมืองสืบสองเจ้าไทยก็ต้งมาเป็นเมืองชนของกรุงศรีสัตนา
 คณหุตอย่างเดียวกัน เรื่องชนเดิมมีมาต้งน พวกชาวเมืองหวพนห้า
 ทั้งหกก็ยังเป็นไทยแลพูดภาษาไทยอยู่จนทุกวันนี้

ครั้นกรุงศรีสัตนาคณหตถึงคราวเสื่อมทรามลงโดยลำดับมาจนเมื่อ
 ราว พ.ศ. ๒๒๕๐ ราชวงศ์ทศรของเมืองเกิดแตกกันเป็น ๒ พวก ต่าง
 ปรายกันไม่ลง จึงยอมแยกกันเป็น ๒ อาณาเขต ฝ่ายหนึ่งตั้ง
 เมืองหลวงพระบางเป็นเมืองหลวงอยู่ทางตะวันตก อีกฝ่ายหนึ่งตั้งเมือง
 เวียงจันทน์เป็นเมืองหลวงอยู่ทางตะวันออก เมื่อแยกกันเช่นนี้กำลังแล
 อานาจกันอยู่ลงด้วยกัน บังคับบัญชาได้แต่เมืองชนบทอยู่ไกลเมือง
 หลวง แต่เมืองชนบทอยู่ห่างออกไป เช่นเหล่าหัวเมืองหัวพันห้าทั้งหก
 เป็นต้นนั้น ทั้งเจ้าเมืองเวียงจันทน์แลเจ้าเมืองหลวงพระบางต่างถือว่า
 เป็นเมืองชนของตน แต่มีได้ปกครองมั่นคง เช่นแต่แต่ตั้งข้าหลวงขึ้นไป
 ตรวจตราเป็นครั้งเป็นคราว ข้าหลวงฝ่ายไหนขึ้นไปถึงพวกเจ้าเมือง
 ท้าวขุนหัวเมืองเหล่านั้นก็บังคับบัญชา จึงเป็นเมืองชน ๒ ฝ่ายมาช้านาน
 จนกระทั่งเมืองหลวงพระบางแลเมืองเวียงจันทน์เป็นประเทศราชขึ้น
 ต่อกรุงสยาม ครั้นเมื่อพวกญวนซึ่งลงมาชิงเขตแดนของพวกเขาตั้ง
 เป็นประเทศญวนชน แลพวกเม่งรุซึ่งมาได้เป็นใหญ่ในแผ่นดินจีน ต่าง
 แผ่อานาจตั้งข้าหลวงมาตั้งหัวเมืองสี่สองเจ้าไทยแลหัวเมืองหัวพันห้า
 ทั้งหก พวกหัวเมืองเหล่านั้นก็ยอม "ทูล" ต่อญวนแลจีนตั้งเคยประพฤติ
 มาต่อกรุงศรีสัตนาคณหตซึ่งแตกกันเป็น ๒ ก๊ก ความปรากฏในรัชกาล
 ที่ ๓ ว่าเมื่อเจ้าอนุวงศ์ครองเมืองเวียงจันทน์เป็นขบถต่อกรุงเทพ ฯ ได้ยอม
 ยกหัวเมืองหัวพันห้าทั้งหกแลเมืองพวนให้เป็นสินบนญวน เพื่อยจะขอ
 กำลังอุดหนุน แต่ครั้งนั้นไทยปราบปรามพวกขบถได้ร้ายกาจจับตัว
 เจ้าอนุได้ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้เลิกอาณา

เขตเมืองเวียงจันทน์เสีย พระราชทานเมืองหวพนห้าท่งหกให้เป็นเมือง
 ขนของเมืองหลวงพระบางแต่บัดนั้นมา มามีเหตุเกี่ยวของด้วยหัวเมือง
 เหล่านี้เกิดชนอกเมื่อคราวทัพฮ่อในรัชกาลที่ ๕ พวกฮ่อตั้งซ่องสมกัน
 ในแดนจีนแล้วยกลงมาตีหัวเมืองสิบสองจุไทยแคว้นเมืองพวน ครั้นได้
 เมืองเหล่านั้นไว้ในอำนาจแล้ว เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๗ ฮ่อพวก ๓ ยกกอง
 ทัพลงมาทางเมืองเวียงจันทน์ (ซึ่งขณะนั้นเมืองร้าง) หมายจะมาตีหัวเมือง
 ในมณฑลอุดร ฮ่ออีกพวก ๓ ยกไปทางเมืองหวพนห้าท่งหก หมาย
 จะไปตีเมืองหลวงพระบาง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 โปรดฯ ให้พระยามหาอำมาตย์ (ชั้น กัลยาณมิตร) กับพระยานคร
 ราชเสนี (กาจ สิงหเสนี) ยกกองทัพขึ้นไปปราบฮ่อทางเมืองเวียง
 จันทน์ทาง ๓ ให้เจ้าพระยาภูธราภัย ทิศมหนายก กับเจ้าพระยา
 ศิริธรรมมาธิราช (เวก บุนนาค) ยกกองทัพขึ้นไปปราบฮ่อ
 ทางเมืองหลวงพระบางทาง ๓ คุ้มกัน พวกฮ่อพ่ายแพ้ยั้ง ๒ ทาง
 การก่อกองทัพไปคราวหนึ่ง ต่อมาถึง พ.ศ. ๒๔๓๖ พวกฮ่อกลับลงมาอีก
 มาตั้งค่ายมั่นที่ทุ่งเซียงคำในแขวงเมืองพวน แล้วยกกองทัพมาตี
 หัวเมืองหวพนห้าท่งหกอีกครั้ง ๑ จึงโปรดฯ ให้พระยาธรรมาธิราช
 (ครุฑ) เมื่อยังเป็นผู้อำนวยการเมืองสุโขทัย กับพระยาพิไชย (มิ่ง)
 ยกกองทัพหัวเมืองขึ้นไปก่อน แล้วให้เจ้าพระยาศิริธรรมมาธิราช (เวก
 บุนนาค) เช่นแม่ทัพยกตามขึ้นไปปราบฮ่อเป็นครั้งที่ ๒ กอง
 ทัพยกขึ้นไปครั้งนั้นได้ไปตั้งล้อมค่ายฮ่อที่ทุ่งเซียงคำ แต่พอเชิญ

เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิราชไปตบกระสุนปืนข้างคอกในเวลาเย็น การหา
 สำเร็จไม่ ต่อมาถึง พ.ศ. ๒๕๒๗ จึงโปรดฯ ให้กรมหลวงประจักษ์
 ศิลปาคมเป็นแม่ทัพยกขึ้นไปทางเมืองหนองคายทาง ๑ ให้เจ้าพระยา
 สุรศักดิ์มนตรี (เจิม แสงชูโต) เมื่อยังเป็นเจ้าหมื่นไวยวรรณาด
 เป็นแม่ทัพยกขึ้นไปทางเมืองหลวงพระบางทาง ๑ กองทัพทางกรม
 หลวงประจักษ์ยกขึ้นไปถึงเมืองพวน พวกฮ่อทางเมืองหลยหนีไปไม่
 ต้องรบพุ่ง แต่กองทัพทางเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรียกขึ้นไปตั้งรณ
 กษพวกฮ่อในหัวเมืองหัวพันห้าทั้งหกหลายครั้ง พวกฮ่อจึงแตก
 หนีไปข้างยวมสามภักทีย่าง เมื่อปราบปรามพวกฮ่อเรียบร้อยแล้ว
 กองทัพไทยตั้งค่ายที่เมืองชอน เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีจึงมีคำสั่งให้
 ถ้ามพวกเจ้าเมืองหัวพันห้าทั้งหกถึงเรื่องพงศาวดารของเมืองนั้น ๆ ตาม
 ธรรมเนียมในพื้นเมือง แล้วจึงส่งลงมากรุงเทพฯ ด้วยใบชอก เคมีมี
 สำเนาออกกระทรวงมหาดไทย หอพระสมุดฯ ได้ฉบับมาจึงได้พิมพ์
 ในสมุดเล่มนี้ เพื่อให้ทราบเรื่องราวทั่วกันและรักษาไว้มิให้สูญเสีย.

ประวัตินายพัน ไท พระฤทธิธวัจกร

อนึ่งเจ้าภาพที่จัดทำขอเรื่องประวัติของนายพัน ไท พระฤทธิธวัจกร
 (กรชัย ไชยโยธิน) ส่งมา ขอให้เรียบเรียงไว้ให้ปรากฏอยู่ในหนังสือ
 นพอเป็นตระกูลแก้วกษัตริย์ทั้งปวงด้วย เรื่องประวัติของนายพัน ไท
 พระฤทธิธวัจกร มีเนื้อความดังนี้

นายพันโท พระฤทธิรงค์ (กรีบ โฆษะโยธิน) ราชองครักษ์
 ว.ล. จ.ช. จ.ม. ร. ว.ป.ร.๕. ร.ร. ร.จ. รองผู้บังคับการกรมทหาร
 รักษาวัง เกิดในรัชกาลที่ ๕ เมื่อชวอก พ.ศ. ๒๔๒๗ บ้านเดิมอยู่ใน
 แขวงจังหวัดสิงห์บุรี ลงมาเล่าเรียนวิชาในกรุงเทพฯ แต่ยังไม่เข้า เมื่อ
 เรียนอักษรสมัยของตนแล้วสมัครเข้าเป็นนักเรียนนายร้อยทหารบก เล่า
 เรียนอยู่จนสอบไล่ได้ชั้นวิชาตำรวจราชการ จึงออกจากโรงเรียนมา
 รับราชการในกรมทหารบกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๖

แรกรับราชการอยู่ในกรมทหารบกกราบที่ ๓๓ มีตำแหน่งเป็นนักเรียน
 ทำการนายร้อยอยู่ ๒ ปี แล้วได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็นนายร้อยตรี
 เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๘ ต่อมาได้เป็นตำแหน่งนายเวรกรมทหารบกกราบที่ ๓๓
 ถึง พ.ศ. ๒๔๕๓ ได้เลื่อนยศเป็นนายร้อยโท ต่อมาได้เป็นผู้รั้ง
 ตำแหน่งผู้บังคับการกองร้อยที่ ๓ แล้วได้เป็นนายร้อยเอกผู้บังคับการ
 กองร้อยนั้น เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓

ถึง พ.ศ. ๒๔๕๔ ได้รบเลือกมารับราชการในกรมทหารรักษาวัง
 ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นตำแหน่งผู้บังคับการ
 กองทหารรักษาพระราชวังดุสิต ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรมณฑล
 ศักดิ์เป็นหลวงเผด็จสงคราม แลเป็นราชองครักษ์ประจำเวร ต่อมา
 ได้เป็นผู้บังคับกองพันที่ ๒ ทหารรักษาพระราชวังซึ่งประจำอยู่ณพระราชวัง
 ดุสิต ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเลื่อนยศขึ้นเป็นนายพันตรี แล
 เลื่อนยศศักดิ์เป็นจมนฤทธิรงค์

ถึง พ.ศ. ๒๔๕๘ ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเลื่อนยศเป็นนายพันโท และเลื่อนยศเป็นพระฤทธิรงค์ แล้วย้ายมาเป็นตำแหน่งรองผู้บังคับการกรมทหารรักษาพระราชวัง ได้รับราชการในตำแหน่งนั้นมาจนตลอดอายุ

พระฤทธิรงค์ได้สมัครเป็นสมาชิกเสี้ยม ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็นนายเสี้ยม ตั้งแต่ยศนายหมู่ตรีเลื่อนขึ้นโดยลำดับจนถึงได้เป็นนายหมวดโท เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗

ตลอดเวลาที่พระฤทธิรงค์ได้รับราชการสนองพระเดชพระคุณมา ได้พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์เป็นบำเหน็จความชอบ แล้วเลื่อนชั้นขึ้นหลายครั้ง เครื่องราชอิสริยาภรณ์ซึ่งได้รับพระราชทานเป็นที่สุดนั้น คือ วัลลภาภรณ์ ๓ จตุรดาภรณ์ช้างเผือก ๓ จตุรดาภรณ์มงกุฎสยาม ๓ เหรียญรัตนาภรณ์ชั้นที่ ๓ เหรียญราชรุจิทอง ๓ เหรียญจักรมาลา ๑ และได้รับพระราชทานเข็มขาวหลวงเต็มกัยเสมาทองชั้นที่ ๔ ด้วย นอกจากนี้ยังได้รับพระราชทานเหรียญในการพระราชพิธีตามขนบธรรมเนียมในรัชกาลก่อนและรัชกาลปัจจุบันอีกหลายอย่าง

พระฤทธิรงค์บวชลงแก่กรรมที่บ้านเหนือท่าพระในจังหวัดพระนคร เมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๕ คำนวณอายุได้ ๓๗ ปี สิ้นเนื้อความตามประวัติของพระฤทธิรงค์เพียงนี้.

(๘)

ข้าพเจ้าขออนุโมทนาทุกศุขคุณุภราชที่กษิณานุปทาน ซึ่งนางนงแก้ว
ฤทธิธรรมากร ได้บำเพ็ญในการปลงศพนายพันโท พระฤทธิธรรมากร
(กรับ โขนะโยธิน) ผู้สามี แลได้พิมพ์หนังสือเรื่องนี้ให้ ได้ชานกัน
แพร่หลาย หวังใจว่าบรรดาผู้ที่ได้รับหนังสือไปอ่านคงจะพอใจ และ
อนุโมทนาด้วยทั่วกันทุกคน.

ศิริ ๑๖ ราชบุรินทร์ สภานายก

หอพระสมุดวชิรญาณ

ว.เท. ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๔

สำนักหอสมุด

ที่ ๑

เรื่องเมืองสบแอตเชียงค้อ

ที่ตั้งกองทัพเมืองซ้อ

ณ วัน ๕ ๖ ค่ำ ยี่สิบสี่ ๓๒๔๘

ท้าวพล กรมการท้าวชนในเมืองสบแอต, เชียงค้อ ให้ถ้อยคำว่า
เดิมบ้านเมืองก็เช่นศกเรียบร้อย หากมีโจรผู้ร้ายไม่ ลี้ภัยมาแต่ขุแลบิตา
มาช้านาน.

ครั้นล่วงมาเมื่อขุแลบิตา ๓๒๓๔ (พ.ศ. ๒๔๑๕) มีชายจีนชื่อ
พวกหนึ่งได้ดังตาย นายจีนชื่อซ้อสามบวคน ๑ ซ้อยบไตคน ๑ มีกำลัง
ประมาณ ๓๐๐๐ คน ยกเข้ามาตีเมืองสบแอตของไทยแตกทั้งสิ้น ครั้น
แล้วซ้อจึงขุถูกษากันแยกย้ายเที่ยวตั้งอยู่หลายตำบล เพราะซ้อสิ้นด้วย
เสบียงอาหาร แล้วจีนชื่อซ้อลลั้งจึงแยกกองทัพยกไปตีกวานฟ้าหลวง
มาจากเมืองญวนซงไปกวักก้อยเมืองแฉง กวานฟุกยลลั้งไตสู้รบกัน
อยู่ ๓ เวลา กวานฟู้ไม่ได้แตกหนีไปเมืองญวน เจ้าเมืองแฉง
ยอมเซาที่จีนชื่อเข้ามาเสีย แล้วยกพลเซาตั้งค่ายอยู่ในเมืองแฉง กวาน
กอยบไตไตเมืองมวก เมืองลา แล้วยกพลชนไปตั้งค่ายอยู่ในเมืองลา
เจ้าเมืองมวกเจ้าเมืองลาวกลยแขเมืองชนอก กวานกอยบไตยกพลลง
มาจะเซาตีเมืองมวกเมืองลา เมืองมวกเมืองลาวมีคนอยู่ ๓๐๐ คน

เห็นจะรู้สึกวากอียิปโตไม่ได้ จึงมหนะงัดลงมาชอกกองทัพเมืองชองชุน
 ไปช่วย เจ้าเมืองชองจิดโตคน ๓๐๐ คน แต่งให้เขียวคา เพียฟูกเป็น
 นายคุมคน ๓๐๐ คน ขุนไปช่วยเจ้าเมืองมวกเมืองลา ๆ โตคนเมืองชอง
 ๓๐๐ คน รวมเป็น ๖๐๐ ท้วยกันยกขุนไปตั้งค่ายอยู่บ้านพงแขวงเมืองมวก
 กวากอียิปโตก็ยกเข้าตีค่ายเจ้าเมืองมวก ๆ ก็ยกวากอียิปโตสู้รบกัน
 อยู่โต ๓ เวลา กวากอียิปโตอ่อนกำลังลงดอยกองทัพกลับไปค่าย
 เมืองลา องค์เจ้าเมืองมวกยกพลขุนไปตั้งค่ายอยู่บ้านกัษแขวงเมือง
 มวกกัษเมืองลาต่อกัน กวากอียิปโตก็ถอยรบกับเมืองมวกอยู่หลายวัน
 ยิงหาแพ้ชนะกันไม่ ต่างคนต่างรักษาค่ายมั่นไว้ โต ๒ ปี เจ้าเมือง
 มวกถอยกำลังลงล่าทัพมาตชนเอาครอบครัวเมืองมวกมาพักอยู่เมือง
 สยแอค แล้วเพียคาเจ้าเมืองสยแอคกับเพียเกยนเจ้าเมืองชองกัษเพียท้าว
 ทั้งปวงปรักษาพร้อมกันแล้ว จิดคนเมืองสยแอค ๓๐๐ คน เมืองชอง
 ๓๐๐ คนยกขุนไปตั้งค่ายอยู่บ้านงวแขวงเมืองชองโต ๓ เวลา สามขัว
 กยกพลลงมารบกันตั้งแต่เช้าจนเวลาเที่ยง เจ้าเมืองสยแอคเจ้าเมืองชอง
 สู้สมอช้อไม่ได้ แดกหนีมาตั้งค่ายอยู่บ้านก้านแขวงเมืองสยแอคกัษ
 เมืองชองต่อกัน แล้ววงเวยนเจ้าเมืองเซียงค้อ เพียพลเจ้าเมืองชอง
 เพียไซเจ้าเมืองบัว รุว่าเมืองสยแอคเมืองชองแตกพวกช้อ หนีมาตั้งค่าย
 อยู่บ้านก้าน จึงปรักษาพร้อมกันเกณฑ์คนทั้ง ๓ เมืองโตคน ๘๐๐ คน
 ยกขุนไปสมทบกับเจ้าเมืองสยแอคเจ้าเมืองชอง รวม ๕ เมือง^{๖๓} เป็นคน
 ๑๕๐๐ คน แล้วแบ่งคนออก ๕๐๐ ไปตั้งค่ายอยู่บนเนินทุ่งนาค่ายหนึ่ง

อยู่ค่ายบ้านท่าน ๓๐๐๐ คน พอข้อสามขีวรู้ว่าเจ้าเมืองสขแอกเจ้าเมือง
 ชงหนี่ลงไปตั้งค่ายอยู่บ้านท่านก็ยกกองทัพตามลงมารบ พวกเมือง
 เชียงค้อ เมืองชง เมืองขีว เมืองสขแอก ออกรบกับพวกข้อสามขีว
 อยู่ไคเดือนเศษ เห็นไพร่พลตายมากทั้งค่ายบ้านท่านหนีลงมาพักอยู่
 ค่ายเนินทุ่งนา พวกข้อแยกตามลงไปไคสู้กันถึงคตมขชน พวกเจ้า
 เมืองทง & สขมข้อไม่ไค หนีลงมาตั้งค่ายอยู่สขวงแขวงเมืองเชียงค้อ
 พวกข้อก็ไล่ติดตามมาถึงไครบกันตั้งแต่เช้าจนเวลาเพล ดอยเข้าค่าย
 รักษามันไว้ แล้วทราบว่าเจ้าเมืองญวนให้กวางเล่งบิงเป็นข้าหลวงยก
 พลชนมาขกทัพอยู่เมืองฉิม ก็ทั้งค่ายสขวงหนีลงไปหากวางเล่งบิงที่
 เมืองฉิม ไปแจ้งความให้กวางเล่งบิงซึ่งไคสู้รบกับพวกข้อให้กวาง
 เล่งบิงฟังทุกประการ แต่เจ้าเมืองสขแอกเจ้าเมืองชงหนีไปอยู่เมือง
 สระแนงหนองกาง พวกข้อสามขีวเก็บได้สิ่งของเมืองสขแอก ยน
 หามเล่น ๒ กระบอก ยนคาวศิลา ๒๐ กระบอก ม้า ๖ ตัว วัว ๖๐ ตัว
 กระบือ ๕๐๐ เศษ เมืองเชียงค้อย่นใหญ่ ๒ กำ ยาว ๒ ศอกคยบอกหนง
 กระบือ ๓๐๐ ตัว วัว ๘๐ ตัว ม้า ๕๐ ตัว เมืองชง กระบือ ๓๖ ตัว
 วัว ๕๐ ตัว ม้า ๓๓ ม้า คนตายในทรยเมืองเชียงค้อ ๓๗ คน เมือง
 สขแอก ๓๒ คน เมืองชง ๓๓ คน รวม ๓ เมือง ย่นใหญ่ ๓ กระบอก
 ย่นเล็ก ๒๐ กระบอก กระบือ ๘๖๐ ตัว ม้า ๕๕ ม้า วัว ๕๖ ตัว กับ
 ทรพยสิ่งของเป็นอนันมาก แล้วพวกข้อสามขีวตีเมืองหวพนทง ๖
 ไคแล้ว จึงแยกกองทัพออกเป็น ๓ กอง ตั้งให้กวางตาหยกไปตั้ง

ค่ายอยู่เมืองซ่งค่ายหนึ่ง มีคนรักษาค่าย ๑๐๐ คนค่ายลหนึ่ง ตั้งกวาน
 ล้ายสยไปตั้งค่ายอยู่บ้านตราง คมคน ๑๐๐ คนเป็นนายค่ายลหนึ่ง ค่าย
 บ้านสยसानแขวงเมืองเซียงต้อ แล้ว ๓ ขุคมจีนอิงลาย ๑๐๐๐ คนยก
 ไปเมืองพวน ท้าวเพี้ยแลราษฎรที่ไม่ไต่หนพวกช้อไปนั้น ขอยอม
 เช่าที่เป็นย่าวช้อ พวกช้อคิดเงินค่าที่เมืองเซียงต้อ ๕๐ ขัน เมือง
 สยแตก ๖๐ ขัน เมืองซ่ง ๓๐ ขัน รวมเป็น ๑๓๐ ขัน คิดเป็นเงินตรา
 ๓๕ ขิง สามขุยกตั้งค่ายสามค่ายได้พิเศษ

ครั้นอยู่มาณะบมะโรงโทศก ๑๒๔๒ เจ้าเมืองญวนแต่งให้องเถือง
 เป็นแม่ทัพยกกวานเล่งบิง กวานลิ่งมวก กวานกค คมทหารญวน
 ๘๐๐ คน นุ่งกางเกงแดงใส่เสื้อแดงหอกดาบครบมือ มขนใหญ่
 ๖ กระบอก ขนหามแล่น ๕๐ กระบอก แล้วเกณฑ์คนหัวเมืองชน
 ญวนชนมอชชนผู้ไทย่าง นุ่งกางเกงแดงเสื้อแดง นุ่งกางเกงขาว
 เสื้อขาวย่าง รวมเป็นชน ๒๘๐๐ คน เคนกองทัพชนมาตามน้ำมา
 ครั้นณะวันเดือน ๕ ขัน ๘ ค่ำ บมะโรงโทศก ๑๒๔๒ ถึงเมืองเซียงต้อ
 ธิงเถืองแม่ทัพจึงตั้งค่ายลงที่เมืองซ่ง ใกล้กับค่ายช้อกวานตาหยัต
 ๑๐ เส้น ค่ายกว้าง ๕๐ วา ยาว ๕๐ วา ค่ายหนึ่ง มีทหารรักษาค่าย
 ๑๐๐๐ คน กวานเล่งบิง กวานลิ่งน็อก ตั้งค่ายลงคนละค่ายเคียงกับ
 ค่ายของเถือง กวานเล่งบิงมีคน ๓๐๐ กวานเล่งน็อกมีคน ๖๐๐
 กวานตกค่ายหนึ่งมีคน ๒๖๐ ธิงกวานยของเจ้าเมืองชยาเช่นผู้ไทยองนำ
 ผู้หนึ่งมีคน ๒๖๐ คน กวานคองเจ้าเมืองคองค่ายหนึ่งมีคน ๑๖๐ คน

เจ้าเมืองผู้ไทค่ายหนึ่งมีคน ๓๖๐ คน เจ้าเมืองขอมผู้ไทค่ายหนึ่งมีคน
 ๓๖๐ คน เจ้าเมืองลี เจ้าเมืองลาต เจ้าเมืองฟ่ง สามเมืองค่ายหนึ่ง
 มีคน ๓๐๐ คน เจ้าเมืองเซียงค้อ เจ้าเมืองสยแอต เจ้าเมืองยว เจ้า
 เมืองฮัง สี่เมืองค่ายหนึ่งมีคน ๓๐๐ คน แต่พวกกองทัพองเถืองตั้ง
 ค่ายรายเรียงกันไป ๖ วันจึงแล้วพร้อมกัน ครั้นตั้งค่ายแล้วก็ยกออก
 ระดมตีค่ายกวานตาหยัก ๆ หาออกรบนอกค่ายไม่ รบสู้ยู่แต่ในค่าย
 เพราะคนน้อย กวานกอยิบ กวานกอสยก็หาได้ไปช่วยไม่ กวานตาหยัก
 รักษาค่ายมั่นไว้ ได้สามวัน พวกขอมเมืองไซซอวังที่เคยคนลงมา ๖๐ คน
 เข้าช่วยกวานตาหยัก ๆ ก็ยิวังไตยกคนออกรบนอกค่าย ต่างคนต่าง
 ยิงปืนสู้รบกันอยู่ได้ ๒ วัน คนตายด้วยกันทั้งสองฝ่ายเป็นอันมาก พวก
 ๓ องเถืองแม่ทัพหมดกระสุนปืนคำหามจะสู้รบกับขอมไม่ ต่างคนต่าง
 แยกแยกกันไป ท้าวพลกษเพยควเจ้าเมืองสยแอต ก็ยกท้าวเพยแล
 ๔ ราษฎร ๕๐ ครวหนไปอยู่เมืองสแนนหนองกราง ๓ องเถืองก็แตกหนี
 ๕ ไปทางเมืองสิง พวกขอมก็เข้าขึ้นห้ามแล่น ๖ บอกรับเคืองสาตราวุธ
 ๖ หลายสิ่ง พวกขอมก็ไล่ติดตามองเถืองไปถึงเมืองสิงก็หาทันไม่
 ๗ พากันกลับมาค่าย ๘ แต่เจ้าเมืองเซียงค้อก็ยกท้าวเพยราษฎรประมาณ
 ๙ ๕๐, ๖๐ ครวหนเข้าไปอยู่บ้านหากางแขวงเมืองหลวงพระบาง แล้วเจ้า
 ๑๐ เมืองสยแอตพาครอบครัวยกออกจากเมืองสแนนไปอยู่กษแล่นหลวงแขวง
 ๑๑ เมืองชม ๑๒ พวกท้าวแลราษฎรเมืองเซียงค้อ ๑๓ เมืองฮัง ๑๔ เมืองสยแอต
 ๑๕ ก็ยกท้าวพลกษเสียบอาหารหามไปกินไม่ ๑๖ พากันกลับมาเข้ายอมที่ขอม

หมด พวกช้อก็กราษฎร์ออกทำมาหากินตามเดิม องเถื่องกวาน
เล็งบิง องเถื่องกวานวังนอก องเถื่องกวานคัก ชังแตกหนี
ช้อไปนั้น เจ้าเมืองญวนเอาตัวไปใส่คุกไว้หมด

ครั้นอยู่นานมาทั่วพล เห็นกายเม้าทหารเมืองญวนคุมพลขึ้นมา

๗๐๐ คน มาตั้งค่ายอยู่เมืองเซียงค้อ พวกท้าวเพยเมืองสยแอค

รู้ว่ากายเม้าทหารเมืองญวนจะขึ้นมารบพวกช้อ จึงมีหนังสือไปถงเพยคำ

เจ้าเมืองสยแอคทบ้านแสนหลวงแขวงเมืองซม ให้มาปรึกษาช้อราชการ

กัน เพยคำเจ้าเมืองสยแอครู้หนังสือแล้วกลับมาอยู่เมืองสยแอค ไป

ปรึกษาราชการกับกายเม้าทหารญวน กายเม้าทหารญวนตั้งค่ายแล้ว

ได้วันหนึ่ง พวกช้อกวานตาหย้ก็กลงไปที่ค่ายกัษเม้า ๆ กัษกวาน

ตาหย้ก็สู้รบกันตั้งแต่เช้าจนเวลาค่ำ กายเม้าสู้พวกช้อไม่ได้แตกหนี

ออกจากค่ายไปเมืองสิม พวกช้อไล่ติดตามไปถงเมืองฮัง เห็นไม่

ทันก็กลับมาค่าย แล้วท้าวพลทรายความว่าเจ้าราชวงศ์เมืองหลวงพระ

บางเป็นแม่ทัพยกพลขึ้นไปตีค่ายลอลช้อก็ออกไล่ที่เมืองแฉง พวกช้อ

ลอลพวกช้อออกไล่ออกสู้รบด้านทานกองทัพเจ้าราชวงศ์ได้ ๘ วัน พวก

ช้อลอลพวกช้อออกไล่สู้กองทัพเจ้าราชวงศ์ไม่ได้ พวกนั้นแตกหนีออก

จากค่ายเดินมาทางเมืองสยคย เมืองวา เลยเข้าไปตีเมืองช้อน พระ

ยายชอกจอมคำช้อนไท พระยาสิสมังช้อนลาว ช่วยกันออกรบช้อลอล

ช้อลอลไล่ ๆ กัษพระยายชอกจอมคำ พระยาสิสมังได้สู้รบกันอยู่ถึง ๓๐ วัน

รพลต่างคนต่างตาย พระยายชอกจอมคำ พระยาสิสมังสู้ฝีมือช้อ

ลอล้ช้อกอได้ไม่ไค้ พระยาปล้ม่งทงเมืองหน้ลงไปเมืองหลวงพระบาง
พระยาขอกจอมค้ายกเมืองเขาท้อช้อ

ช้อค้งค้ายช้อยในเมืองช้อนลาวไค้ ๕ เดือน แล้วท้าวเฒ่าเมือง
หลวงพระบางยกกองทัพขนมามคน ๕๐๐ คนเคี้ยเขาคค้ายช้อทเมืองช้อน
พวกช้อกข้ท้าวเฒ่าไค้สู้รบกันช้อย ๓ วัน พวกช้อล้ ฝ่มช้อท้าวเฒ่าไม่ไค้
แตกหน้พาไฟร้พลเค้นไปทวงเมืองพวน เมืองกุด เมืองเหียมพนลล
แล้วเลยยกชนไปตีท้งเชียงค้ พวกท้งเชียงค้ช้อกสู้รบกับพวกช้อ
ชงแดงไค้ ๓ วัน สู้พวกช้อไม่ไค้แล้วยอมเขาท้อช้อ ช้อค้งค้ายช้อย
ท้งเชียงค้พักรพลไค้ ๓ วัน แล้วลงไปตีเวียงค้งลาตขวกไค้ พวก
เวียงค้งลาตขวกยอมเขาท้อช้อ แล้วพวกช้อกยกกองทัพลงไปตีเมือง
เชียงขวางต่อไป เจ้าเมืองเชียงขวางช้อกรบต้านทานก้าลงพวกช้อไค้
เดือนเคี้ย เจ้าเมืองเชียงขวางเสียทค้ายในทรช พวกท้าวเพี้ยแล
ราชฏวแตกหน้ไปทวงท้วโทมไปทวงหนองค้าย เมืองหลวงพระบางย้าง
ทเหลช้อยยอมเขาท้อช้อสามกชว ช้อสามกชวก็ค้งค้ายพวกช้อยทเมือง
เชียงขวางไค้ ๓๕ วัน แล้วสามกชวก็ยกกองทัพตามลงไปตีบ้าน
ท้วโทม ท้วเรือ พวกบ้านท้วโทมท้วเรือก็แตกหน้ไป พวกช้อสาม
กชวก็เก็บทรพยสังชองทองเงินมาแล้ววควายไค้เข่นอันมาก แล้วยก
กองทัพกลับมมาช้อยค้ายท้งเชียงค้

ครนช้อยมาสามกชวจ้งมหน้งลชชนไปชอกกองทัพองวันช้อชงลาย
ช้อยเมืองคก องวันไค้จกคนไค้ ๓๐๐๐ คนเคี้ย องวันยกเข่นกระบวน

กองทัพชนมัตถวานกอบัวในแผ่นดินเมื่องหวงพันทั้งหก พวกกวนกอบัว
 ก็ระโธความลำบาก กวนกอบัวปลุกษากย์ไฟว์พลเสร็จแล้ว จึงจัด
 คนได้ ๑๐๐๐ เศษ ยกไปตั้งสามกอบัวที่เมืองแวน สามกอบัวมีคนอยู่
 ๘๐๐ เศษ ในเวลากลางคืนหาที่นุ้ตัวไม่ กวนกอบัวแยกทหารออก
 ระคนค้ำยสามกอบัว สามกอบัวแตกพาไฟว์พลได้ ๓๐๐ คนเศษหนีไป
 อยู่ทุ่งเซียงค้ำยข้าง นาลิมขาง แต่กวนกอบัว กอวาง กอชู กอเจื่อง
 กย์ไฟว์พล ๒๐๐ คนเศษยอมเข้าทุกกวนกอบัว ๆ ก็พากวนกอบัว กอวาง
 กอชู กอเจื่อง กย์ไฟว์พลยกกองทัพกลับไปค้ำยบ้านสยสถาน แล้ว
 กวนกอบัวจึงให้กวนกอบัว กอวาง กอชู กอเจื่อง ไปตั้งค้ำยอยู่เมือง
 เซียงเซื่อง แล้วกวนกอบัวจึงยกกองทัพไปอยู่เมืองลาค้ำยเคิม

ครันอยู่นานมาได้ ๒ ปีเศษ เจ้าเมืองไลไปจ้างเอาช้อองค้ำเมือง
 เล้ากาย ๓๐๐๐ คนยกกลงมาค้ำยกวนกอบัวเมืองลา แล้วจึงแต่งให้
 ท้าวสามบุตรเจ้าเมืองไล กายตงเจ้าเมืองแดง แสนจงเจ้าเมืองไล
 ๓ นายคุมพล ๖๐๐ คนยกลงมาล้อมค้ำย กอบัว กอวาง กอชู กอเจื่อง
 ที่เซียงเซื่องแขวงเมืองชุง แล้วพวก ท้าวสามกายตง สามแสนจง
 ร้องประกาศยกออกแก่ราษฎรเมืองชุงเมืองแอกว่า ล้อมค้ำยกวนกอบัว
 กอวาง กอชู กอเจื่อง ไว้แล้วจะฆ่าเสียให้หมด ขอให้ราษฎรมีความกลัว
 ตกใจพวกอ้ายช้อเลย ให้พวกราษฎรออกทำมาหากินตามภูมิลำเนา
 ของราษฎรเถิด พวกราษฎรเมืองชุงเมืองสยแอกออกทำไร่นา แล้ว

กวานกอย กอวาง กอชู กอเจอง ออกรยสู้กยท้าวสามกายตง ท้าว
 สามแสนจงถึง ๓ เดือนยังไม่แพ้ชนะกัน ท้าวสามกายตง ท้าวสาม
 แสนจงหมกเสยยงหาพอเลียงไพร่พลไม่ ก็เลิกทัพถอยมาตั้งค่ายอยู่
 เมืองวา กวานกอยเห็นกองทัพพวกท้าวสามยกถอยไปแล้ว มีความ
 โกรธพวก เมืองสยแอกว่าไปเข้ากับพวก ท้าวสามเมือง ไส้จยเอาตัวราษฎร
 เมืองสยแอกได้ ๓ คน เขาไปฆ่าเสีย ที่ไม่ได้ฆ่ามันรบเอาเงินทอง
 ไปเป็นอันมาก เจ้าเมืองสยแอกกลัวพวกช้อจะฆ่า หนีไปอยู่เมืองลาน
 แล้ว บิดามารดา ท้าวพล ยกครอบครัวพาน้องสาวท้าวพลหนี ไปอยู่ที่ห้วยจำ
 แหวงเมืองสยแอก กวานกอยรู้จึงไปจับเอาตัวอ้าแดงแก้วน้องสาวท้าว
 พลไปเป็นภรรยาอยู่ที่ค่ายเซียงเซียง แล้วท้าวสามกายตง ท้าวสาม
 แสนจงซึ่งถอยไปตั้งค่ายอยู่เมืองวานนี้ได้ ๓ เดือนก็หาได้ยกลงมารบกับ
 กวานกอยไม่ แลวกเล็กกองทัพกลับไปหาเจ้าเมืองไลที่ค่ายเมืองลา
 ช่วยเจ้าเมืองไลรบกวานกอย ๆ กับเจ้าเมืองไลรบกันอยู่ได้ บัเศษ ยิงหา
 แพ้ชนะกันไม่ เจ้าเมืองไลจึงมีหนังสือขึ้นไปขอกองทัพพวกองค์เจ้า
 เมืองเล่ากาย ๆ จึงได้ทัพพล ๘๐๐ คน ก็ขอยหือของเมืองเล่ากาย
 มอขให้ยกเปงเกาเป็นแม่ทัพยกขึ้นไปช่วยเจ้าเมืองไล กวานกอยก็รู้
 ว่าพวกองค์เจ้าเมืองเล่ากาย แต่งให้ยกเปงเกาเป็นแม่ทัพ มีธง
 ยหือของเมืองเล่ากายยกมาเป็นสำคัญ กวานกอยมีความกลัว จึงออก
 ไปค้ำนรบกับกองทัพยกเปงเกาเข้ามาในค่าย ยกเปงเกาจึงว่ากับกวาน
 กอยยว่า เจ้ากรุงจีนมีหนังสือให้เจ้าเมืองเล่ากายไปจับเอาตัวพวกช้อ

ที่เข้าไปรบอาณาเขตเมืองลาวให้หมด ถ้าไม่ได้ตัวพวกช่อไปจะทำ
 โทษเจ้าเมืองเล่ากาย ๆ จึงใช้ให้ยกเปงเก้มาเอาตัวกวานกอยกับไพร่
 พลไปเมืองเล่ากาย กวานกอยกับไพร่พลก็ยอมไป กวานกอย กอวาง
 กอช กอเจอง ที่ตั้งค่ายอยู่เชิงเขื่อนั้น รู้ว่ายกเปงเก้เมืองเล่ากาย
 ชนมาเอาตัวกวานกอยกับกวานกอย กอวาง กอช กอเจอง ไปเมือง
 เล่ากาย มีความกลัวพากันยกครอบครัวไพร่พล ๒๐๐ คนเศษ หนีไป
 อยู่กับพระยาพระเจ้าเมืองเป็นไคยหนึ่ง เจ้าเมืองแอกรู้ว่ากวาน
 กอยหนีไปอยู่กับพระยาพระเจ้าเมืองเป็นไคย เจ้าเมืองแอกก็พาครอบครัวกลับ
 เข้ามาอยู่เมืองแอกตามเดิม แล้วกวานกอย กอวาง กอช กอเจอง
 จึงไปปลุกษากย์ พระยาพระเจ้าให้พระยาพระเจ้าไปช่วยกวานกอยรบพวกเมือง
 สบแอกไคยแล้ว กวานกอยก็จะไปช่วยพระยาพระเจ้ารบเมืองช่อน จะให้
 พระยาพระเจ้าอยู่เมืองช่อน พระยาพระเจ้ากับกวานกอยปลุกษากันตกลง
 พร้อมแล้ว พระยาพระเจ้ากับกวานกอย กอวาง กอช กอเจอง คุมไพร่
 พลทั้งช่อแลเข้าเมือง ๑๖๐ คนเศษยกเข้าเมืองสบแอก เจ้าเมืองสบแอก
 กับท้าวพลแลราษฎร ๓๐๐ คนเศษหนีไปอยู่เมืองหลวงพระบาง ท้าวเพย
 แลราษฎรที่ไม่ได้หนีไปนั้นยอมเข้าทักวานกอยหมด กวานกอย กอวาง
 กอช กอเจอง พระยาพระเจ้าตั้งค่ายอยู่บ้านนาเพียงแขวงเมืองสบแอก
 ยกเปงเก้กวานกอย กอวาง กอช กอเจอง หนีไปหาไคยที่ไม่
 จึงเอาตัวกวานกอยกับไพร่พล ๒๐๐๐ คนเศษไปเมืองเล่ากาย^{๖๓} เจ้า
 เมืองสบแอกกองทัพไปเมืองไคย พวกไพร่พลกวานกอยกับที่ไปอยู่เมือง

เล่ากายมาทะเล ๑๐ คนข้าง ทะเล ๒๐ คนข้าง มารวมกันเข้าได้
 คน ๓๐๐ เศษ กวานกอต้ายเป็นนายคุมพล ๓๐๐ เศษยกไปตั้งค่ายอยู่
 เมืองสขคยใต้บเศษ เจ้าเมืองเล่ากายรู้ว่าพวกกอต้ายหนีมาอยู่เมือง
 สขคย กวานกอตย กอวาง กอช กอเจอง หนีไปอยู่เมืองสขแอก จึง
 แต่งให้องษาอองคำคุมพล ๓๐๐ คน กับเจ้าเมืองโลคุมพล ๓๖๐ คน
 ชนมาจับตัวกวานกอต้าย กวานกอตย กอวาง กอช กอเจอง ๆ รู้ตัวเข้า
 ว่าองษาจะมาจับ มีความกลัวหนีไปสมทบอยู่กับกวานกอต้าย แล้ว
 ก็พากันหนีองษาไปอยู่ห้วยสย แต่พระยาพระหน้ไปอยู่กับกายนตเมือง
 ลาน องษากับเจ้าเมืองโลตามไปถึงห้วยสย กวานกอตย กอวาง กอช
 กอเจอง กอต้าย หนีจากห้วยสยไปอยู่เมืองชอน เจ้าเมืองชอนกับ
 ราษฎรหาสุ่พวกอ้อม ก็พาครอบครัวยกหนีเข้าป่าไปหมด กวานกอตย
 กวานกอต้ายก็เขาคังค้ายอยู่เมืองชอนได้ ๓๕ วัน ค่ายหาทันแล้วไม่
 องษากับเจ้าเมืองโลก็ยกตามไปถึง กวานกอตย กวานกอต้าย จวนตัว
 ออกสู้รบกับองษาแลเจ้าเมืองโล รพลต่างคนต่างตาย แต่พวกกวาน
 กอตย กวานกอต้ายตายมาก กวานกอตย กวานกอต้ายสู้ฝมของษากับ
 เจ้าเมืองโลไม่ได้ แดกหนีพาไพร่พลหนีไปอยู่ทุ่งเซียงคำ แล้วพระยา
 พระเอาเงิน ๓ ชนหกชด คิดเป็นเงิน ๓ ชั่ง ๒ ตำลึง กับนอศรัษะหนึ่ง
 ให้กายนตเจ้าเมืองลานไปขอทุกยองษา ๆ ก็ยอมรับทุก แล้วพระยาพระ
 มาคังขานเรือนอยทห้วยหวนแขวงเมืองลาน แล้วองษากับเจ้าเมืองโล
 ก็ยกกองทัพมาคังค้ายอยู่เมืองวา เจ้าเมืองชอนแลราษฎรเห็นกองทัพ

ทั้ง ๒ กองยกไปแล้ว ก็พากันเขาค่ายบ้านเมืองตามเดิม แล้วร้องบาชังใช้
 ให้กองทัพไปขอเงินค่าลูกตีกบกับเจ้าเมืองชอน ๆ ให้เงินตราแก่กองทัพ
 ไป ๕ ชั่ง แล้วร้องบาก็ยกกองทัพไปตั้งค่ายอยู่ที่บ้านท่าขวา เจ้า
 เมืองไลก็ยกกลับไปเมืองไล แต่ข้าพเจ้าทราบความว่ากวนกอบยิวที่ตั้ง
 ค่ายอยู่ที่เชิงค่านันทวย ไก่จิ้งจอกชื่อเขื่อนนายเสน เรียกกันว่ากวน
 หลวงคุมไพร่พลอยู่ที่เชิงค้ำ กวนหลวงยกกองทัพไปตั้งค่ายเกิดวิวาทกันจน
 กวนหลวงให้หาให้กอบยิว กอบยิว อยู่ที่ค่ายที่เชิงค้ำไม่ กอบยิวก็
 รวบรวมคนได้ ๕๐ คน ยกมาตั้งค่ายอยู่ที่บ้านนาป่าไค้ ๖ เดือน แล้ว
 กวนกอบยิวยกกองทัพตามมาภายหลังมีพล ๗๐ คนเศษยกไปเมืองอ้อ จึง
 ปรึกษากันกับพระยาว่านชวนกันไปตีเมืองทราง พวกเมืองทรางหาทัน
 รัศมีไม้กแตก เจ้าเมืองทรางก็รายงานภูหนไปอยู่เมืองชอน พวกแม่ทัพ
 อยู่ในแขวงเมืองทรางก็ยอมเข้าทูลกับกวนกอบยิว ๆ กับของพระยาว่านเข้า
 ตั้งค่ายอยู่ในเมืองทราง แล้วกว้อวางกองทัพของกวนหลวงค่ายที่
 เชิงค่านัน ยกไปตีเมืองยี่ เจ้าเมืองยี่แลรายงานภูหนเข้าหาหมต
 กอวาง กอชู้ กอเจองก็เก็บเอาทรัพย์สินสิ่งของวัวควายกลับมาขังที่เชิง
 ค้ำ กวนหลวงตั้งเชิงค้ำก็หายอมให้กอวาง กอชู้ กอเจอง อยู่ที่ค่าย
 นั้นไม่ กอวาง กอชู้ กอเจอง จึงยกไปตั้งค่ายอยู่ที่ห้วยทราย กอบยิว
 ซึ่งตั้งค่ายอยู่บ้านนาบ้านนรว่ากวนกอบยิวตีเมืองทรางได้แล้ว จึงขึ้นไป
 ชวนกวนกอบยิวให้ยกไปอยู่ที่ค่ายบ้านนาป่า กอบยิวของกอบยิวมาอยู่ที่ค่าย
 บ้านนาป่า แต่พระยาว่านยังอยู่เมืองทราง กอบยิวจึงว่ากับกอบยิวว่า

กอคำยเป็นช่อธงคำ กอขยเป็นช่อธงเหลืองจะอยู่ด้วยกันนั้นไม่ได้ กอขย
 จึงยกมาตั้งค่ายอยู่ที่บ้านไค กอขยจึงตั้งให้กอรนเป็นทชอแย่นายทหาร
 แตะธงกอนนั้นหามาอยู่กัยกอขยไม่ อยู่กัยกอคำยที่ค่ายนาป่า แล้วอง
 กอมาไคเมยอยู่ที่เมืองสยแอค กอขยจึงว่านานไปองกอจะคบคิดกัยกอคำย
 มาฆ่ากอขยเสีย กอขยจึงลอบไปฆ่าองกอคำยที่เมืองสยแอค แล้วองขา
 ถ้ำขวารู้ว่ากอขย กอคำย กลับมาจากทุ่งเชียงคำ มาตั้งค่ายอยู่ที่บ้านไค
 บ้านนาป่า จึงกวานชอแย้อองคำยามาเอาตัวกอขย กอคำยไป กอขย
 กอขยจึงว่ากัยกวานชอแย้อว่า คไคเมืองหวพนทงหกยอมเข้าที่หมดแล้ว
 กอขยกอคำยขอยยอมตัวเป็นย่าว จะช่วยดูแลเมืองหวพนทงหกให้องขา
 ขอย่าให้ไปเมืองเล่ากายเลย กวานชอแย้อจึงเอาความไปแจ้งกัย
 องขา ๆ กัยยอมให้กอขย กอคำยขย องขาจึงว่าถ้าเช่นนั้นให้เปลี่ยนแซ
 ธงเหลืองเป็นธงคำให้หมด องขาจึงเอารธงคำให้กวานกอขย กอคำย
 เป็นสำคัญคนละธง องขาทังแต่ให้ชอแย้อเป็นนายเล่าแย้ จึงยกมา
 เขาย้อยค่ายกอคำยที่บ้านนาป่า แล้วองขาจึงมีหนังสือไปเียงเจ้าเมือง
 เล่ากายฉบับหนึ่ง ใจความว่ากอขย กอคำย คไคเมืองหวพนทงหก
 พวกราษฎรขอให้กวานกอขยอยู่รักษายบ้านเมือง เจ้าเมืองเล่ากายจึงมี
 หนังสือมาถึงองขา ให้องขารักษาเมืองสืบสองฟูไทย ให้กอขยกัย
 ชอแย้อรักษาเมืองหวพนทงหก แต่เงินที่ทูนนมอยให้องขา
 กอขย กอคำย ตั้งค่ายอยู่ที่บ้านไคบ้านนาป่าได้ขยเสีย ท้าวไคบุตร
 เจ้าเมืองเชียงคองจึงรวมคนเมืองสยแอคเมืองเชียงคอง กัยไพร่ราษฎร

ที่แตกหนีไปอยู่ตามป่าไผ่คน ๓๐๐ เศษ ยกเข้ามาตั้งค่ายอยู่ที่บ้านศัพ
 มอญแขวงเมืองเซียงค้อ แล้วจึงแต่งคนไปพุดกับกวนซ้อแย้ซึ่งทำ
 ที่ค่ายบ้านนาป่าว่า ท้าวโตยกกองทัพมาตั้งมั่นไว้จะมารบกับกวนซ้อแย้
 จะมารบกวนกอยซึ่งตั้งอยู่ที่ค่ายบ้านโค ขออย่าให้กวนซ้อแย้มา
 ช่วยกวนกอย กวนซ้อแย้จึงตอบว่ารบเถิดไม่ไปช่วยคอก ท้าวโต
 ตั้งค่ายเสร็จแล้ว กวนกอยรู้ว่าท้าวโตยกกองทัพจะมาตีจึงจัดพลได้
 ๕๐ คน ยกลงไปตั้งค่ายที่บ้านไสคใกล้กับค่ายท้าวโต ๓ เส้นเศษ
 ท้าวโตยกกอยได้สู้รบกันอยู่ ๓ วัน กอยก็แตกหนีมาตั้งค่ายอยู่ที่เมือง
 สบแอคไคววันหนึ่ง ก็หาเห็นกองทัพพวกท้าวโตยกตามขึ้นมาไม่ กอย
 จึงยกลงไปรบกับท้าวโตอีก ท้าวโตแตกถอยลงไปตั้งอยู่เมืองฮัง จึง
 เกิดยกล้อมเอาคนเมืองไสย เมืองพุน เมืองลัม เมืองพง ไค้คน
 ๘๐๐ คนเศษ ยกเข้ามาตั้งค่ายที่เมืองสบแอค กวนกอยเห็นท้าว
 โตยกพลเข้ามามาก จึงยกหนีไปอยู่ค่ายบ้านนาป่ากับซ้อแย้ แล้ว
 จึงพุดกับซ้อแย้ว่าขอให้ซ้อแย้ช่วย ถ้าไม่ช่วยกอยแพ้ท้าวโต ๆ ก็
 ตีค่ายกวนซ้อแย้ ๆ ก็ยกอพยพภูษาพร้อมกันแล้ว ก็ยกกองทัพมาถึง
 ทุ่งน่านาเมืองสบแอคฟากตะวันตก ท้าวโตก็ยกพลข้ามน้ำแอคไปรบ
 กวนซ้อแย้กวนกอยที่ทุ่งนา รบกันอยู่ได้ ๕ วัน พวกกวนซ้อแย้
 กวนกอยรวนเรจะแตกอยู่แล้ว พอท้าวโตถูกกระสุนปืนช้อที่หน้า
 ผากไรผมแต่หาเข้าไม่ พวกเขาก็กวาดเอาท้าวโตลงไปเมืองเซียงค้อ
 ท้าวโตก็ถึงแก่กรรม พวกไพร่พลในกองทัพท้าวโตก็แตกกระจัดกระจาย

ไป หาได้ สรรพกษัตริย์พวกช่อต๋อไปไม่ พวกช่อก็ยกกลัษมาอยู่ที่ค่ายบ้านโค
 ตามเดิม

ต่อมาจนถึงขอมช่อต๋อ ๑๒๔๗ (คือกองทัพเจ้าพระยาสุรศักดิ์ ๑)
 กองทัพกรุงเทพ ๑ ยกขึ้นมาปราบปรามอ้ายช่อต๋อสูทาก่าลงมีได้ ช่อเย
 กวานกอบ กวานกอบค่าย แลองบาด้าชวยอมเข้าหากองทัพ เป็นสัน
 โจรผู้ร้ายในครั้งนั้น สันคำให้การท้าวพลเมืองสยแอคแต่เท่านั้น ๗๖

ตำนานหอสมุด

ที่ ๒

เรื่องเมืองชำเหนือ

ที่ตั้งกองทัพณเมืองซ่งน.

ณวัน ๗ ๗ ๓๓ ค่ำ ปีจอชิวศก ๑๒๔๘

ข้าพเจ้าท้าวเมือง ท้าวบุญในเมืองชำเหนือ ให้ถ้อยคำว่า

เดิมเมืองมะแมตริศก ๑๒๓๓ (พ.ศ. ๒๔๓๔) ข้าพเจ้าทราบว่า

พวกจีนชิงแดง ชิงเหลือง ชิงลาย ยกพวกมาตีเมืองสิบสองจุไทย คือ

เมืองม่วย ๑ เมืองลา ๑ เมืองมอก ๑ เมืองตก ๑ เมืองวัด ๑ เมืองลือ ๑

เมืองคาง ๑ เมืองหวก ๑ เมืองควาย ๑ เมืองโล ๑ เมืองแฉง ๑

เมืองจัน ๑ รวม ๑๒ หัวเมือง พวกช่อตโตแล้วแต่จะเป็นวันเดือนปีใด

ข้าพเจ้าจำไม่ได้ เมื่อบิดาข้าพเจ้ายังมีชีวิตอยู่ ณวัน ๓๔ ๓ ค่ำ ปีจอ

ศก ๑๒๓๖ (พ.ศ. ๒๔๓๗) พวกช่อช่าศึกชิงแดง ชิงลาย คุมไพร่

พลประมาณ ๒๐๐๐ คนเข้ามาตีเมืองสยแอคแตกแล้ว พวกช่อถอยไป

ตั้งค่ายอยู่ที่บ้านเซียงเคอชอง ไกลกยเมืองสยแอคประมาณ ๓ ชั่วโมง

ข้าพเจ้าได้รู้ว่าเจ้าเมืองเซียงเคอแต่งตั้งให้เพยพลไปรบกับช่อ ต่างคนไม่แพ้

ชนะกัน เพยพลก็ถอยทัพกลับมาเมืองเซียงเคอ ฅยกบุญสยตศก

(พ.ศ. ๒๔๓๘) เจ้าเมืองเซียงเคอแต่งตั้งให้เพยพมคุมไพร่ไปรบกับช่อ

ที่ค่ายเมืองวันต่างคนต่างไม่แพ้ชนะกัน เพยพมก็ถอยทัพลงมาเมือง

เซียงเคอ เหตุที่ถอยลงมานั้นเป็นการชานาน ต้องสยเปลี่ยนกันไปรบ

แต่ได้สึกนนั้นประมาณ ๒ ปีไม่แพ้ชนะกัน ไพร่พลที่ไต่รบกันต่างคน
 ต่างตาย แต่ฝ่ายไหนจะตายมากน้อยเท่าไรข้าพเจ้าหาไม่รู้ ในรัชสมัย
 สืบตศก ๓๒๓๗ (พ.ศ. ๒๔๓๘) พวกหัวเมืองคิดพร้อมใจกัน เมือง
 ชำเหนอ ๓ เมืองไสย ๓ เมืองเซียงค้อ ๓ เจ้าเมืองเซียงค้อเป็นแม่ทัพ
 คุมไพร่ประมาณ ๕๐๐ คน เมืองชำเหนอคุมไพร่ประมาณ ๓๕๐ คน
 เมืองไสยคุมไพร่ประมาณ ๖๐ คน เข้าสมทบกันทั้ง ๓ เมือง รวม ๙๑๐ คน
 ยกไปตั้งค่ายที่เมืองวันไกลกับค่ายชื่อประมาณ ๕ ชั่วโมงเศษ แล้ว
 เจ้าเมืองเซียงค้อแต่งตั้งให้ท้าวเซียงเป็นนายทัพคุมไพร่ ๔๖๐ คน ยกไป
 ทัพนายกอง แล้วพวกชื่อยกพลออกจากค่ายมาที่ทัพนายกองประมาณ
 ๓๐๐ คน แล้วพวกท้าวเซียงก็ออกรบกับพวกชื่อตั้งแต่เวลาเช้า ๓ โมง
 ครั้นเวลาบ่าย ๓ โมงพวกชื่อแบ่งพลออกสกัดตัดหลัง ชื่อยิงท้าวเซียง
 นายทัพตาย พวกท้าวเซียงแตกชื่อมาเข้าค่ายเมืองวัน เวลานั้นชื่อก็หา
 ได้ติดตามมาไม่ เจ้าเมืองเซียงค้อรู้ว่าท้าวเซียงถูกขยตายในทร
 รุ่งขึ้นเวลาเช้ามืดก่อนกินเช้า เจ้าเมืองเซียงค้อแลพวกข้าพเจ้าแตกชื่อ
 ต่างคนต่างระบาท เจ้าเมืองเซียงค้อหนีชื่อไปอาศัยกับข้าแจะอยู่ที่บ้าน
 ห้วยมัน ในเวลาเดียวกันนั้นชื่อก็ตามไปฆ่าเจ้าเมืองเซียงค้อตายที่บ้าน
 ข้าแจะ พวกข้าพเจ้าและไพร่ราษฎรเมืองชำเหนอ เมืองไสย เมือง
 เซียงค้อพากันหนีชื่อซุ่มซ่อนอยู่ในป่าได้ประมาณหนึ่ง ปีข้าพเจ้า
 คนหนึ่งก็บิเพยพลนองชายเจ้าเมืองเซียงค้อ พร้อมใจกันลงไปชอกกองทัพ
 ญวนที่เจ้าเมืองเตินแดง ๆ ก็แต่งตั้งให้กวานถือเป็นแม่ทัพคุมไพร่ประมาณ

๒๐๐๐ เศษยกขึ้นมา แต่เสวยยังอาหารเกณท์ไพร่หาบชนมาคำยรบกับช้อ
 อยุทเมืองเซียงค้อ พวกข้าแจะเกิดเป็นเจองชนค้อพระยาพระ พระขำว่าน
 เป็นมีพวกประมาณ ๕๐๐ คน พวกคนมาคเมืองซ่าเหินอ และทวเมืองชน
 แล้วไปตั้งค่ายอยู่ที่นาคน บิดาข้าพเจ้าให้หม่อมย่าวลคัพไชยข้าพเจ้า
 เป็นแม่ทัพยกไปรบข้าเจองที่นาคนแขวงเมืองซ่าเหินอ เพียพลน้อง
 เจ้าเมืองเซียงค้ออยู่กับพวกญวนแกว สู้รบช้อทเมืองเซียงค้อ กวานถอ
 สู้รบช้ออยู่ได้ประมาณ ๓ เดือนสู้ช้อไม่ได้ ก็พากันแตกหนีช้อกลับไป
 เมืองเตนแถง ครั้นพวกข้าพเจ้ารู้ว่ากวานถอแม่ทัพเมืองญวนแตกหนี
 ช้อไปแล้ว พวกข้าพเจ้าสู้รบข้าเจองอยู่ได้ประมาณ ๒ ปี พวกข้าพเจ้า
 อคอยากทวยเสวยยังอาหาร ก็พากันอพยพเข้าอยู่บ้านสยกกข้าง ลงไป
 อยู่นายากเมืองงอยข้าง ไปอยู่เมืองกาสัยข้าง พวกข้าแจะก็เลยเป็นเจอง
 ตั้งค่ายอยุททวยตาขวนแขวงเมืองซ่าเหินอกับเมืองช้อนค้อกัน ข้าแจะ
 พวกคนเดิมอยู่เมืองแทน เมืองยาแขวงเมืองแถง แล้วข้าพเจ้ารู้ว่าช้อ
 ิงลาบ ิงแถง ททวเมืองเซียงค้อเมืองสยแถค เมืองซ่าเหินอ ทวพัน
 ทงทกและเมืองสยสองงุไทยเก็บโคทรวพยสังของทองเงินตามทวเมืองชง
 คแตก แล้วเอามาแบ่งกัน พวกช้อิงลาบอิงแถงเกิดมีความผิดใจกัน
 ทวยแบ่งปันสังของไม่เสมอกัน แล้วว่าจะมีข้าศึกมากไม่ช่วยกัน ใน
 ยกญันพวกช้อก็แยกย้ายกันไปทางเมืองพวนข้าง เมืองทวพันทงทกข้าง
 ค้อมาจนทุกวณน เมื่อข้าพเจ้าแตกไปเที่ยววาศรัยอยู่ในเมืองต่าง ๆ
 เมืองซ่าเหินอก็ร้างว่างเปล่าอยู่ แต่นั้นมาจนถึงปัจจุช้อศก ๑๒๔๗ ชง

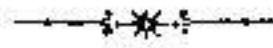
กองทัพกรุงเทพฯ ยกลงมาปราบปรามพวกจีนฮ่อ แลจ้กราชการบ้าน
 เมืองในพระราชอาณาเขตรสยามทรงนน ข้าพเจ้าได้แตกฮ่อไปเสีย
 หลายยี่หาได้ขอย่านเมืองไม้ ไต่ทราบเหตุการณ์แลได้ข้อสืบฮ่อข้าเจือง
 ซึ่งเป็นใจผู้ร้ายนั้นแต่เท่านั้น.

เจ้าพนักงานหอสมุด

ที่ ๓

เรื่องเมืองไสย

ที่ตั้งกองทัพนเมืองขอนแก่น

ณ วันที่ ๒๓ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๘๘

ข้าพเจ้าท้าวเมืองอินโยชาเจ้าเมืองไสย ให้ถ้อยคำว่าเดิมพระยา
 สรินทาเป็นเจ้าเมืองเป็นขัติยวงษา รัชการอยู่ได้ ๕๐ ปี อายุได้ ๘๐ ปี
 ตายในราชการ พระยาสรินทามียศ ๒ ซอกท้าวทิศพรหม ๑ ซอกท้าวลา ๑
 ท้าวลาบุตรพระยาสรินทราเป็นพระยาคำเจ้าเมืองแทน รัชการได้ ๓๒ ปี
 ถึงแก่กรรมในราชการ แล้วท้าวเมืองบุตรพระยาคำรัชการเป็นเจ้า
 เมืองแทน เป็นพระยาอัสราสูทไท สรินทภาไชยเทศนะสงคราม ๓ รัช
 ราชการ ๓๐ ปี ถึงแก่กรรมในราชการ มียศช่อหม่อมเข่างยัณรัช
 ราชการแทนเป็นทเวียนกงทเจ้าเมือง รัชการได้ ๒๐ ปี ถึงแก่กรรม
 ในราชการ มียศช่อหม่อมเขาส รัชการเป็นเจ้าเมืองแทนเป็น
 ทเวียนทกทม รัชการได้ ๓๒ ปี ถึงแก่กรรมในราชการ มียศช่อ
 ท้าวเมืองรัชการอยู่ขัตติยวงษา

เดิมจะเป็นขัติยวงษาเจ้าจามิได้ มีนายช่อช่อของยิบคุมไพร่ประมาณ
 ๒๐๐๐ คนเศษ พวกนี้มาตั้งค่ายอยู่ที่เมืองลา ช่อพวกนี้จะมาจากเมือง
 ไทข่าพเจ้าหาทวายไม่ เมืองลาเป็นเขตแขวงเมืองสยสของญไทย พวก
 ช่อยกกวพลเขาคเมืองสยสเขต พวกเมืองสยสเขตเกณฑ์พลออก

ค่อรบกับพวกซ้อ ทฬพวกซ้อแลทฬพวกเมืองสยแอค ผู้ใดจะเป็นแม่ทัพไป
 รบนินข้าพเจ้าหาทราบไม่ พวกเมืองแอคค่อรบซ้ออยู่ได้ประมาณ ๓๒ วัน
 ฝ่ายไหนจะตายเท่าใดข้าพเจ้าหารู้ไม่ ทฬพวกเมืองแอคสู้กำลังซ้อไม่
 ได้ ก็แตกทัพหนีซ้อยกครอบครัวหนีออกจากเมืองสยแอค พวกซ้อก็ติดตาม
 มาถึงเมืองสยแอค แล้วพวกซ้อเอาไฟเผาบ้านเรือนเสียสิ้น พวกซ้อก็
 ตั้งค่ายมั่นอยู่ในเมืองสยแอค จะเป็นนัยเตือนใดข้าพเจ้าหาได้ไม่ เจ้าเมือง
 เชียงค้อมหนังสือแต่งให้ท้าวทองถอมมาถึงตเวียนทุกทุมเจ้าเมืองไสย มี
 ใจความว่าให้เจ้าเมืองไสยเกณฑ์ไพร่พลขึ้นไปช่วย ขัตินพวกซ้อค้เมือง
 สยแอคแตกเสียแล้ว เจ้าเมืองไสยจึงแต่งให้องกาย ๓ หม่อมเข้าพรม
 เมืองพูน ๓ หม่อมเข้ากมเมืองเชียงแมน ๓ รวม ๓ นายคุมไพร่พล ๓๐๐
 เศษยกขึ้นไปถมเมืองเชียงค้อ อยู่ได้ ๕ เวลาเจ้าเมืองเชียงค้อแต่งให้
 ท้าวหาย ท้าวเชียง เป็นนายทัพคุมไพร่ ๕๐๐ เศษเข้ากมกับเมืองไสย
 นายทัพ ๕ คนไพร่ ๗๐๐ เศษ ยกไปตั้งค่ายที่สยเงินแขวงเมืองเชียงค้อ
 ระยะทางมาเมืองเชียงค้อวันหนึ่ง พวกกองทัพซ้อแต่งคนมาสอดแนม
 เห็นว่ากองทัพพวกเมืองเชียงค้อมีไพร่พลมาก กองทัพพวกซ้อก็ถอย
 ทัพกลับไปเข้าค่ายเมืองลา ระยะทางจากเมืองลามาค้ค่ายสยเงิน ๓
 คน นายทัพเมืองเชียงค้อแต่งคนไปสอดแนมค้ ว่าพวกซ้อถอยทัพไป
 แล้ว นายทัพเมืองเชียงค้อคนไพร่ ๕๐๐ เศษ กับท้าวคนเมืองไสย
 ไพร่ ๓๐๐ คน รวมเข้ากันไพร่ ๕๐๐ คนยกไปซัดทัพอยู่ที่กอลานทแขวง
 เมืองสยแอคเมืองซ่งค้อกัน ตั้งค่ายซัดทัพอยู่ที่นั่น ในคราวเดียนั้น

กอชัยนายทัพชื่อ จึงแต่งให้กวนซ้อแย้คุมไพร่พลประมาณ ๘๐๐ คนยก
 แยกไปทางเมืองคางกวาน ซ้อแย้ตั้งค่ายมั่นทนน ระยะทางมาที่ค่าย
 เมืองลา ๔ คน กวานซ้อแย้ให้คนรักษาค่ายอยู่เมืองคาง ๓๐๐ คน
 กวานซ้อแย้คุมไพร่ประมาณ ๘๐๐ เศษเข้าตีเมืองซา เมืองมุน แขวงญวน
 แดก พวกกวานซ้อแย้เก็บไพร่พลสิ่งของแล้วก็ยกทัพไปตั้งค่าย
 อยู่ที่บ้านกุ่มแขวงเมืองซาชนกบเมืองญวน แล้วกวานซ้อแย้แต่งกอลำ
 ค่ายเป็นนายทัพคุมพวกชื่อ ๘๐ คนยกแยกมาทางเมืองเซี่ย เมืองมิม
 กองหนึ่ง แล้วกวานซ้อแย้แต่งให้นายทัพคุมพวกชื่อประมาณ ๖๐ คนไป
 ทางเมืองมอแลเมืองซำไต กองทัพพวกกอลำค่ายยกไปถึงเมืองเซี่ย
 เมืองมิม ๆ เป็นพวกผู้ไทแดง ระยะทางมาค่ายบ้านกุ่ม ๒ คน พวก
 เจ้าเมืองเซี่ยเมืองมิมยอมเอาเงินเข้าทุกกอลำค่าย พวกกอลำค่ายได้เงิน
 ที่แล้วหาได้ทำอันตรายบ้านเมืองไม่ กอลำค่ายยกไพร่พล ๘๐ คนมา
 พกอยู่เมืองจา ระยะทางจากเมืองเซี่ยเมืองมิมวันหนึ่ง กอลำค่ายมี
 หนังสือแต่งให้ผู้ไทแดง ๓ คนถือหนังสือไปถึงเจ้าเมืองไสย เมืองพน
 เขียงแมน มีความว่าเอาเงินไปที่เสีย ถ้าไม่ยอมที่จะยกไพร่พลเข้ามาตี
 บ้านเมือง เจ้าเมืองไสยเจ้าเมืองเซียงแมน เจ้าเมืองพนฤกษาพร้อม
 กันไม่ยอมเข้าต่อสู้ คเวียนทุกทุมเจ้าเมืองไสยจึงแต่งให้พระสุรินทร์
 นาย ๓ คุมไพร่ ๓๐๐ เศษ แต่งให้โกโตงเจ้าเมืองแมน หม่อมเข้าแก้ว
 เมืองพนคุมไพร่ ๕๐๐ เศษ พระสุรินทร์คุมไพร่ไปทางน้ำไสย ไปตั้ง
 ค่ายที่ตำบลรวไฮบค่ายหนึ่ง ระยะทางมาเมืองไสยประมาณ ๗ ชั่วโมง

ภายโคงหม่อมเข้าแก้วคุมไพร่ไปทางน้ำคน ไปตั้งค่ายที่กว้อลูกของหนึ่ง
 ระยะทางมาเมืองไสยวันหนึ่ง พวกกอลำตายรัวากองทัพเมืองไสยยก
 ไพร่พลมามาก พวกกอลำตายจึงถอยทัพกลับไปค่ายบ้านกุ่มทกวานซอ
 แอ้อย กองทัพเมืองไสย คือพระสุนทรนาย ๓ ภายโคง หม่อม
 เข้าแก้ว ๒ นาย รวม ๓ นาย ก็สมทบทัพกัน ยกติดตามพวกกอลำ
 ตายไปถึงเมืองจำ เห็นว่าพวกซอหนีไปแล้ว พระสุนทรภายโคงหม่อม
 เข้าแก้วกองทัพเมืองไสยจึงคุมไพร่ตั้งค่ายขีตทัพอยู่เมืองจำ ระยะทางไป
 ที่ค่ายค่านชวโฮย ๖ ชั่วโมง

อยู่มาจะเป็นขเคอนไตจามีไต ขำพเจ้าไตรู้ว่าองเดองเจ้าเมืองเตง
 แดงขนแก่เจ้าเมืองญวนคุมไพร่พลประมาณ ๕๐๐ เศษ ยกลงมาทางลำ
 นำมาตั้งค่ายอยู่ที่ตำบลควานเข้แขวงเมืองกายา กวานเถองแม่ทัพญวน
 จึงมีหนังสือถึงกองทัพพระสุนทรเมืองไสยที่ขีตทัพอยู่ มีความว่าเรา
 จะไปตีทัพซอให้คอบระวังรักษา อย่าให้พวกซอหนีเด็ดขาดไปทางนั้นได้
 กองทัพพวกพระสุนทรรู้ความแล้วคงตั้งระวังรักษามันอยู่ จะเป็นวัน
 เคอนไตขำพเจ้าจำไม่ไต องเทองแม่ทัพญวนยกไพร่พลเข้าตีกองทัพซอ
 กวานซอเข้าค่ายบ้านกุ่ม ญวนก็ซอสู้รบกันครั้งนั้น ญวนซอตายในทรบ
 มาก ฝ่ายไหนจะตายเท่าไรขำพเจ้าหาทราบไม่ คอบระวังอยู่ประมาณ
 ๓-๔ วัน พวกซอถวานซอเข้าถานกำลังทัพญวนไม่ไตก็แตกพ่ายหนีทาง
 ค่ายไปเมืองลา ทัพพวกพระสุนทรรู้ว่าพวกญวนตีซอแตกไปแล้ว
 ก็ถอยทัพกลับไปเมืองไส พวกทัพญวนก็ถอยทัพกลับไปเมืองเตงแดง

ในขณะนั้นการทัพก็สงบอยู่ เจ้าเมืองไสยจึงมีหนังสือไปให้กองทัพของตน
 ไปช่วยเมืองสยแอทถอยกลับลงมา อองกายหม่อมเข้าแก้วรหนังสือเจ้า
 เมืองไสยแล้ว ก็พาพลกลับมาเมืองไสย พวกเมืองสยแอทซึ่งแตกย่อ
 มานนักพากันเข้าไปอยู่ในเมืองสยแอทตามเดิม พวกช้อกอล้ำท้าย ๓ กวาน
 สักกธ ๓ รวม ๒ นายคุมไพร่พล ๓๐๐๐ เศษ ตเวียนเจ้าเมืองเซียงค้อ
 แต่งให้ท้าวเซียงเมืองฮัง ๓ ท้าวโพเมืองล้อง ๓ ท้าวหาเมืองเซียงค้อ ๓
 รวม ๓ นายคุมไพร่ ๕๐ คนขึ้นไปตั้งสกัดกั้นอยู่ที่กอกอล้ำท้าย ระยะทาง
 จากเมืองเซียงค้อ ๒ คน กอล้ำท้ายยกทัพมาใกล้จะถึงกองบ้านพวก
 เมืองเซียงค้อ กอล้ำท้ายแยกให้นายทัพคุมไพร่ ๒๐๐ คนเข้าระดมรบ
 พวกกองบ้าน กอล้ำท้ายคุมไพร่พล ๘๐๐ เศษ ยกสกัดกั้นทางเข้ามาสกัด
 หลังพวกกองบ้านไว้ที่ห้วยนาเงิน เจ้าเมืองเซียงค้อได้รู้ความว่าพวก
 ช้อยกมาตีพวกกองบ้านตำบลกอกอล้ำท้าย จึงแต่งให้คำบาล ๑ คำคน ๑
 บุตรเจ้าเมืองเซียงค้อ ๒ นายคุมไพร่ ๕๐๐ คนยกไปถึงตำบลห้วยนาเงิน
 พยกองทัพช้อตั้งสกัดกั้นอยู่ที่นั่น คำบาลคำพูนยกไพร่พลเข้าต่อรบช้อ ทัน
 โคนั้นพวกทัพของกองบ้านกำลังช้อไม่ได้ก็ถอยทัพลงมา พวกช้อก็ติดตาม
 มาประทะทัพกันเข้าที่ห้วยนาเงิน ทัพช้อกับทัพเมืองเซียงค้อใน
 เวลานั้นได้ต่อรบเป็นสามารรถ สักจนถึงอาวุธสิ้น พวกช้อตายในทัพรบ
 ประมาณ ๒๐ คน พวกกองทัพเมืองเซียงค้อ ต่ท้าวเซียง ๓ ท้าวโพ ๓
 ท้าวหา ๓ รวม ๓ ไพร่ประมาณ ๕๐ คน พวกกองทัพเมืองเซียงค้อคือ

สวมหม้อไม้ไค้กแตกหนักระเจ็ดกระจายเข้าป่าไป กอล่าตายก็ยกไพร่พล
 ติดตามไปเมืองเชียงค้อ ตเวียนเจ้าเมืองเชียงค้อรู้ว่ากองทัพเสียแก่
 พวกช้อ แลพวกช้อล่องมา ตเวียนเจ้าเมืองเชียงค้อก็คุมไพร่ ๓๐๐ เศษ
 ยกไปทันทานช้อไว้ ระยะทางจากเมืองเชียงค้อประมาณ ๓๐ เส้น ได้
 สัมกับช้อที่นั่นประมาณชั่วโมง ๑ ตเวียนทันกำลังช้อไม้ไค้กแตกหนั
 ช้อ ๆ ก็คุมไพร่พลไล่ติดตามเข้ามาในเมืองเชียงค้อ ช้อฆ่าพวกเมือง
 เชียงค้อครึ่งหนึ่งทั้งชายหญิง ๓๐๐ เศษ จับครอบครัวชายหญิงได้ไม่
 ฆ่า ๗๐๐ เศษ ตเวียนเจ้าเมืองเชียงค้อก็พาไพร่ ท้าวเนอง ท้าวหนวก
 ยตรภยท้าววานรวม ๕ คนก็พากันหนีช้อไปถ้ำขานปอดระยะทางไปเชียง
 ค้อ ๓ ชั่วโมง ตเวียนกับพวก ๔ คนก็เข้าพักอาศัยที่ขานเรือนคน
 พวก ในเวลาเดียวกันพวกช้อก็ติดตามไปทันตเวียนเจ้าเมืองเชียงค้อที่
 ขานพวก พวกช้อล้อมจับตเวียนได้ ท้าววานเข้าไปช่วยตเวียน พวก
 ช้อเข้าขยันท้าววานตาย แลพวกช้อก็ฆ่าตเวียนเจ้าเมืองเชียงค้อเสีย
 ทนน แลพวกช้อถอยกลับเข้าพักที่เมืองเชียงค้อ ช้อพักอยู่ในเมือง
 คน ๑ กอล่าตายก็ยกไพร่พลมาตั้งค่ายที่เมืองข้ง ระยะทางมาเมือง
 เชียงค้อคน ๑ กอล่าตายแต่งคนคุมครอบครัวชายหญิงและทรัพย์สินของ
 สงชนไปพักค่ายเมืองลา กอล่าตายพักอยู่ได้ ๒ วันจึงแต่งให้กวานสัย
 กอคุมไพร่ ๕๐๐ คนยกไพร่พลเดินทาง ๒ คนถงเมืองเชียงแมน ก็เข้า
 คเมืองเชียงแมนแตกในทันใดนั้น แลพวกช้อตั้งค่ายพักที่เมืองเชียง
 แมนระยะทางไปเมืองไสยคน ๑ พวกเมืองเชียงแมนแตกช้อมาแจ้ง

ความต่อเจ้าเมืองไสย ว่าช้อตเมืองเชียงแมนแตกหมดแล้ว ยศคนช้อตตั้ง
 อยู่ทันเน ตเวยนทุกทุมเจ้าเมืองไสยคุมครอบครัวไพร่ราษฎรออกช้อมเสีย
 ในป่า จักได้เงิน ๖ ชัน เป็นเงิน ๓ ชั่ง ๑๗ ตำลึง ๒ บาท แต่งให้
 แสนทิพยภัยไพร่ & คนเอาเงินไปช้อตช้อตเชียงแมน ช้อกรับเอาเงินไว้
 แล้วช้อว่าจะเอาเงินอีก ๖๐๐ ชัน แสนทิพยจึงว่ากับพวกช้อ ถ้าจะเอา
 เงินอีกนั้น ขอทเลากลับมาเมืองไสยแจ้งความต่อเจ้าเมืองไสยเก็บบริ
 รมเงินมาให้พวกช้อก็ยอม พวกแสนทิพยก็กลับมาเมืองไสย แสนทิพย
 มาแจ้งความต่อเจ้าเมืองไสยว่าช้อจะเอาเงิน ๖๐๐ ชัน เจ้าเมืองไสยก็
 คิดว่าจะเก็บเงินไปให้ช้อ แต่พระสุรินทรไม่ยอมเสียเงินที่ช้อ ในคราว
 เดียวนั้นพระสุรินทรจึงอพยพครอบครัวและไพร่ราษฎรเข้ากันเป็นคน ๓๐๗๗
 คนทั้งชายหญิงใหญ่น้อยออกจากเมืองไสยไปอยู่เสียเมืองหนองคาย เจ้า
 เมืองไสยเห็นว่าไพร่ราษฎรอพยพแยกย้ายกันไปเสียมากแล้ว จะเก็บเอา
 เงินให้ช้อไม่ได้ตามสัญญา จึงแต่งให้หม่อมบัวแก้วภัยไพร่ & คนไป
 ช้อกองทัพญวนเมืองเตงแดง หม่อมบัวแก้วออกจากเมืองไสยเดินทาง
 ไป ๑๒ คินถึงเมืองเตงแดง เวลานั้นจะเป็นขี้เคอนโตจำไม่ได้ องเถือง
 เจ้าเมืองเตงแดงได้รู้ความแล้ว ๆ แต่งให้กวานเถืองม กวานท่าม ๒ คน
 คุมไพร่ ๓๐๐๐ คนไปทางน้ำมา แต่งให้กวานหลังเซ ๓ กวานแจ้ง ๓
 กวานลก ๓ รวม ๓ นาย คุมไพร่ ๒๐๐๐ คนมาทางเมืองไสย เดินทาง
 ทาง ๑๒ คินถึงเมืองไสย พวกกองทัพกวานหลังเซตั้งค่ายมั่นอยู่ใน
 เมืองไสย กองทัพกวานเถืองมตั้งค่ายที่สยสัม ระยะทางไปเมืองเตงแดง

๓๒ คน กวานสับก็อพวกกองทัพซอซงตั้งอยู่เชิงแมนใต้รู้ว่ากองทัพ
 ฉนวนยกไพร่พลแยกกันมาถึง ๒ ทပ် แล้วมีไพร่พลมาก กวานสับก็อ
 ก็ยกไพร่พลพวกซ้อดอยทัพออกจากเชิงแมน ไปเข้าค่ายเมืองซงที่กอ
 ล้ำค่ายอยู่ จะเป็นวันเดือนใดจำไม่ได้ กวานหลิงนายทัพฉนวนรู้ว่า
 กวานสับก็อทัพซอที่เชิงแมนดอยทัพไปแล้ว กวานหลิงจึงยกไพร่
 พลออกจากเมืองไสยตามกองทัพซอไปสมทบเข้ากับกองทัพกวานเถื่อนที่
 ค่ายสขลิม กวานหลิมกวานเถื่อนยกไพร่พลรวมกัน ๔๐๐๐ เศษจาก
 ค่ายสขลิมไปตั้งค่ายที่ค่ายลปอมลาว ระยะทางจากค่ายสขลิมวันหนึ่ง
 อยู่ไค้ประมาณ ๒ วัน กวานหลิมกวานเถื่อน กองทัพฉนวนก็ยกไพร่พล
 เขารบกับพวกซ้อกอล้ำค่ายที่ค่ายเมืองซง ซ้อกัฉนวนต่อรบกันอยู่
 ประมาณ ๓ วัน พวกซ้อตายในทวีปประมาณ ๔๐ คน พวกฉนวนตาย
 ประมาณ ๒๐ คน กวานหลิมกับกวานเถื่อนนายทัพฉนวนครั้งนั้นหาเป็น
 ปรกติปรองคองกันไม่ แกร่งแย่งกันอยู่หาเป็นอันที่จะช่วยต่อรบซ้อไม่ ใน
 ขณะนั้นกองทัพพวกซ้อก็จวนจะเสียดกองทัพฉนวนอยู่แล้ว กองทัพฉนวน
 ทั้ง ๒ ทပ်ก็ต่างคนต่างดอยทัพไปเมืองเตงแดง ในครั้งนั้นกอล้ำค่าย
 นายซ้อเห็นว่ากองทัพฉนวนพากันดอยทัพกลับไปแล้ว กอล้ำค่ายจึงแต่ง
 ให้กวานสขกอ กวานม้าโล่คุมไพร่ ๒๐๐ คนยกมาเมืองไสย พวกซ้อ
 เข้าพักอยู่ในเมืองไสย แล้วทวงเอาเงิน ๖๐๐ ชัน ทศเวียนเจ้าเมือง
 ไสย เจ้าเมืองไสยก็เอาเงินที่ท้าวขุนราษฎรไค้ครบ ๖๐๐ ชัน ๓๖๗ ชั่ง
 ๓๐ ตำลึง เจ้าเมืองไสยจึงเอาเงินให้กับซ้อกวานสับก็อ ๆ ไค้เงินแล้ว

อยู่ได้ประมาณ ๓๐ วัน กวานส์ก็ยกไพร่พลกลับไปค่ายเมืองซัง ซื่อ
 กอเล่าท้ายนายทัพใหญ่ก็ยกไพร่พลไปหากวานยิบที่ค่ายเมืองลา แล้ว
 ข้าพเจ้าได้รู้ว่ากวานหลิงเซ กวานเถิม กวานทาม นายทัพญวนที่กลับไป
 ไปครั้งนั้นเป็น โทษก็กินยาตายทั้ง ๓ คน

ในคราวนั้นอยู่ได้ประมาณ ๓๐ วัน พวกซื่อวานแอก กวานวัน
 เป็นพวกธงลายกุมไพร่พล ๒๐๐๐ เศษ มาจากเมืองคางแขวงสิบสองจุไท
 ยกเดินทางไปทางเมืองไสย แล้วเลยไปเมืองเซี่ย เมืองมิม เมือง
 แขงแขวงเมืองญวน ข้าพเจ้าได้รู้ว่าพวกซื่อธงลายนไปเที่ยวตบ้านเมือง
 ในเขตแดนเมืองญวน พวกญวนยกทัพมาตีพวกซื่อธงลายสู้พวกญวน
 ไม่ได้ ก็ถอยทัพกลับมาตั้งค่ายอยู่เมืองไสย แล้วพวกซื่อธงลายมา
 เรียกเอาเงินที่เมืองไสย ๓๐๐ ชัน พวกเมืองไสยหาขอมให้ไม่ ครั้น
 เวลาค่ำก็ประมาณสามยาม เจ้าเมืองไสยแต่งหม่อมยาวไซอินโยธา
 กุมไพร่ ๕๐๐ คน เข้าตีค่ายซื่อ ซื่อตายในทรว ๑๕ คน พวกเมือง
 ไสยถูกอาวุธซื่อช่วย ๒ คน พวกซื่อก็กแตกหนีในเวลากลางคืนนั้น แล้ว
 ข้าพเจ้าได้รู้ว่าพวกซื่อธงลายคือกวานแอก กวานวัน กุมไพร่พลไปทาง
 เมืองซำเหนือหัวเมือง แล้วเลยลงไปทางเมืองพวน แล้วพวกข้าพเจ้า
 ก็ยกครอบครัวแลไพร่ราษฎรเข้าตั้งทำมาหากินในเมือง ไสยตามเดิม

จะเป็นเตือนโทษข้าพเจ้าจำไม่ได้ ข้าพเจ้าได้รู้ว่าพวกญวนแลพวก
 ซื่อธงลายกรพลงไปที่เมืองลา กวาดค้อนเอาพวกซื่อธงขยตรงแดงที่ค่าย
 เมืองลาเอาลงไปที่เมืองญวนหมด แต่พวกซื่อถอย กอเจือง กอชู่ กอจวง

กบไช รวม ๕ คน คุมไพรประมาณ ๓ ร้อย & ร้อยคนตั้งค่ายอยู่ที่เมือง
 เชียงโลงแขวงสิบสองจุไทย พวกกบไชรู้ว่าพระกษัตริย์และเชื้อวงศ์เข้ามากวาด
 ด้อนเอาพวกกวนขี้พวกช่อฉง เหลืองที่ตั้งค่ายอยู่ที่เมืองลาไปหมดแล้ว
 พวกกบไชมีความกลัวกลัวพากันยกพวกออกจากค่ายเมืองเชียงลงมาทาง
 เมืองซำเหนือ แล้วพวกกบไชแยกกันออกเป็น ๒ กอง พวกกบไช กบไชของ
 คุมพวกช่อประมาณ ๓๐๐ เศษ ยกไปทางเมืองช่อน พวกกบไช กบไชของ
 กบไช รวม ๓ นายคุมพลช่อประมาณ ๒๐๐ คนไปทางเมืองแวน แล้ว
 ข้าพเจ้าได้รู้ว่าพวกช่อกบไช กบไช แตกทัพพวกเมืองช่อนลงไปทาง
 เมืองพวน

ในขณะนั้นทเวียนเจ้าเมืองโลยกองแก้วกรมตายเป็นข้าพเจ้าท้าวเมือง
 กรบว่าการเมืองโลยกองแก้ว จึงแต่งให้หม่อมบ่าวไชเมืองโลยกองแก้ว
 บ่าวแก้วเมืองพวน ๒ นายไพร่ ๔ คน ไปขอกองทัพเมืองญวนที่เมือง
 เเตงแดง กองทเวียนเจ้าเมืองเเตงแดงจึงแต่งให้กวนแจงทอ กวนข้าง
 กวนลิ่ง ๓ นายคุมไพร่ ๒๐๐๐ เศษ ยกขึ้นมาทางน้ำมา กวนแจง
 กวนทอ กวนลิ่ง ยกตั้งค่ายอยู่ที่สิบสองแขวงญวนเป็นที่ค่อเขตรแดน
 กับเมืองเชียงค้อ แล้วข้าพเจ้าได้รู้ว่าท้าวคำตันเมืองแวนมาขอกองทัพ
 กวนแจง กวนข้าง กวนลิ่ง พวกญวนที่ตั้งอยู่ทศทิศสิบสองแขวงไปช่วย
 เมืองแวน ทัพรบกับกองทัพช่อกวนลิ่งถูกกระสุนปืนช่อตายในทัพรบ กอง
 ทัพญวนก็พากันถอยทัพกลับไปบ้านเมือง แล้วพวกช่อกบไช กบไช
 สาม กบไชประมาณ ๒๐๐ คน ยกออกจากเมืองแวนไปสมทบกับพวก

ท้าวชัย พระยาร่มโพธิ์ ๓ พระยาวังโลงพวกข้าเจืองที่ค่ายห้วยมันแขวง
เมืองแวน ระยะทางจากเมืองแวนวันหนง ข้าพเจ้ารู้ว่าองขา ๒ เมือง
ผู้ไทแดงอยู่บ้านตงสะมางแขวงเมืองเซียบ เมืองนี้มีเขตรแดนของญวน
คนจำพวกนชนกขญวน มาจ้างเอาพวกซื้อพวกข้าเจืองที่ค่ายห้วย
มันไปคเมืองไสย เมืองพน พวกซื้อพวกข้าเจืองกรับคองขา ๒ เมือง
กรณณเดือน ๘ ปีเถาะเอกศก ๓๒๔๓ (พ.ศ. ๒๔๒๒) พระยาร่มโพธิ์
พระยาวังลงนายข้าเจืองคุมไพร่พล ๒๐๐ คน พวกซื้ออกอง กอชูไซ
สาม คุมไพร่พลประมาณ ๒๐๐ คน เข้านักพวกข้าเจืองนาย ๕ คน
ไพร่ ๔๐๐ คน ยกไปเมืองไสย ข้าพเจ้าเห็นว่ากองทัพพวกซื้อ พวก
ข้าเจืองจะยกมาคเมืองซาพเจ้าจึงแต่งใหม่อมเข้าทมิ ท้าวคคคุมไพร่ ๒๐๐
เศษ ยกไปที่บ้านนาค้า ระยะทางจากเมืองไสย ๒ วัน พบกองทัพพวก
ซื้อข้าเจืองทนน พวกเมืองไสยกับพวกซื้อกับพวกข้าเจืองได้ต่อสู้กัน
ถึง ๓๐ วัน พวกซื้อตายในทมิ ๘ คน พวกเมืองไสยหาเป็นอันตาย
ไม่ พวกซื้อข้าเจืองทนนกำลังพวกเมืองไสยไม่แตกแตกหนักกองทัพพวก
เมืองไสย ๆ เก็บไพร่ของพวกซื้อสัง ๒ คัน หอก ๓ เล่ม แล้วพวกซื้อ
ก็ถอยทัพไปรวบรวมตั้งค่ายมันที่บ้านเขา ระยะทางจากนาค้าประมาณ ๔
ชั่วโมง พวกเมืองไสยก็ตั้งค่ายมันสกัดทางอัยทนาค้า อยู่ได้ประมาณ ๓๐
วัน พวกซื้ออกอง กอชู จึงแต่งให้พระยาร่มโพธิ์พระวังลงคุมไพร่พวก
ข้าเจืองอ้อมไปสกัดหลังกองทัพพวกเมืองไสยไว้ในคราวเดียวกัน พวก
ซื้อก็ยกไพร่พลมาเมืองไสยที่สกัดทางอัย ทกองทัพพวกข้าเจืองก็ยก

ล่วงเลยไปตั้งเมืองไสย ครั้นนั้นเมืองไสยก็แตกแก่ทัพพวกลำเจือง กอง
 ทัพเมืองไสยที่ตั้งสกัดทางอยู่นาคำก็แตกหนีฮือ แล้วพวกทัพฮือก็ยก
 ไปสมทบกับพวกลำเจืองที่เมืองจาท ระยะทางมาจากเมืองไสยครึ่งวัน
 พวกฮือก็เข้าเจืองก็ตั้งค่ายพักอยู่ที่นั่น พวกฮือแลลำเจืองแต่งคนออก
 สอดแนมจับครอบครัวพวกเมืองไสย เมืองจาท พวกฮือเข้าเจืองจับได้
 พวกเมืองไสยชายหญิง ๓๐ คน เขาไปไว้ที่ค่ายเมืองจาท พวกข้าพเจ้า
 ทำวชนแลไพร่ราษฎรก็อพยพครอบครัวหนีพวกฮือแลลำเจืองไปอยู่ที่เมือง
 ชาม ระยะทางจากเมืองไสยคืนหนึ่ง พวกข้าพเจ้าพักอยู่ที่นั่นประมาณ
 ๘ วัน ๓๐ วัน พวกข้าพเจ้าก็พาครอบครัวเลยลงไปอยู่ที่เมืองกแขวงเมือง
 ญวน ระยะทางจากนาชาม ๘ วัน แล้วยาพเจ้ากับทำวชนรวม ๓๕ คน
 พาคนลงไปหากวานเถืองเจ้าเมืองเตงแถง ระยะทางจากเมืองก็ไป
 ๕ คนขอกองทัพเจ้าเมืองเตงแถงขึ้นมาช่วย กวานเถืองจึงแต่งให้กวานทอ
 กวานลิ่ง กวานทาม ๓ นายคุมไพร่ ๓๐๐๐ คนยกมาทางน้ำมา ข้าพเจ้า
 ก็มาพร้อมกันยกกองทัพนั้นด้วย กวานทอ กวานลิ่ง กวานทามก็ตั้งค่าย
 มั่นที่เมืองจาท ระยะทางจากเมืองเตงแถง ๑๒ คืน ครั้นนั้นพวกฮือพวก
 ลำเจืองพวกพุไทเตง คือองบา องเมือง พาคนเลือนไปตั้งค่ายอยู่ที่
 เมืองลายแขวงเมืองพน นายทัพพวกญวนจึงยกกองทัพไปตีพวกฮือ
 แลลำเจืองพวกพุไทค่ายเมืองลายได้ตอรัยกันครั้งนั้น ๘ วัน พวกฮือ
 ค่ายในทวย ๓๗ คน ลำเจืองตายประมาณ ๒๐ คนเศษ พวกผู้ไทย
 ค่าย ๒๐ คน พวกญวนตายประมาณ ๓๐ คน พวกฮือพวกลำเจือง

ผู้ไทแดงก็แตกกองทัพญวน พวกซ้อแลเข้าเมืองผู้ไทยกพวกกันแตก
หนีแยกย้ายกันไป กอชุนายซ้อตายในทรม กอของไซสามคุมไพร่
๓๖๐ คนหนีญวนมาตั้งค่ายอยู่ที่บ้านไคนาป่าแขวงเมืองสยแอค พระยา
ร่มโพ พระยาวังโลงคุมไพร่หนีไปทางเมืองซำไต แต่องบว องเมือง
พวกผู้ไทแดงยอมเข้าทัพญวน ขออาไศรยทำมาหากินอยู่ในเขตแขวง
เมืองสย แลกวานทอนนายทัพญวนจึงถามข้าพเจ้าว่าจะยอมให้อยู่
ญาไม่ให้อยู่ ข้าพเจ้าจึงว่าสยแล้วแต่กวานทอนจะเห็นควร กวานทอน
นายทัพญวนจึงเรียกเอาหนังสือสัญญาของบวของเมือง องบวของเมืองก็
ยอมทำหนังสือสัญญาให้ ในหนังสือสัญญามีความว่าข้าพเจ้าของบวของเมือง
แลพวกข้าพเจ้าผู้ไทแดง คงแต่นสยไปเมืองน่า พวกข้าพเจ้าไม่เที่ยวชัก
นำพวกซ้อซำศึกแลเข้าเมืองเที่ยวรบกวานทอนบ้านเมืองอีกต่อไปแล้ว กวานทอน
ก็รับเอาสัญญาไว้ องบว องเมือง ก็ตั้งบ้านเรือนทำมาหากินในเมือง
เซียงแมนแขวงเมืองสย กวานทอน กองทัพญวนก็ถอยทัพกลับไป
เมืองเตงแลง ข้าพเจ้าก็พาท้าวขุนครอบครัวไพร่ราษฎรกลับไป
อยู่เมืองสยตามเดิม

ครั้นอยู่มาณขวออกศึก ๑๒๔๖ (พ.ศ. ๒๔๒๗) กอชุนายซ้อคุม
ไพร่ประมาณ ๔๐ คน ๕๐ คน กลับมาจากเมืองพวนเข้าสมทบอยู่กับพวก
กอของไซสามซ้อองเหลืองที่บ้านไคนาป่าแขวงเมืองสยแอค จะเป็นวัน
เดือนใดจำไม่ได้ ท้าวโคบุตรเจ้าเมืองเซียงค้อคุมไพร่พลประมาณ ๓๐๐

คน กบฏไพร่พลเมือง ๓๐๐ รวม ๕๐๐ คนยกไปที่ค่ายช่อถอย กองของ
 ไชยสามที่ค่ายบ้านไคนาป่า ท้าวโตตั้งค่ายที่ทุ่งนาคำแขวงเมืองสยแอก
 ไกลกับค่ายช่อประมาณ ๒ ชั่วโมง ครั้นนั้นท้าวโตรบกับพวกช่อถอย
 สู้รบกันถอยทอดอยแพชนะกันถึง ๓ ครั้ง ๆ ที่ ๓ ท้าวโตถูกกระสุนปืนตาย
 ในที่รบ พวกกองทัพท้าวโตก็พากันแตกหนีช่อลงมาเมืองซาง พวก
 กอชกยกไพร่พล ๘๐ คน ติดตามไปถึงเมืองซาง กองทัพพวกท้าวโต
 แลไพร่ราษฎรก็พากันแตกหนีไปจากเมืองซาง ต่างคนต่างก็แยกย้าย
 กระจัดกระจายไป

ครั้นถึงณขรกาลปีตศก ๑๒๔๗ (พ.ศ. ๒๔๒๘) ท้าวเนองพิชาย
 ท้าวโตบุตรเจ้าเมืองเซียงค้อรวบรวมไพร่พลได้ ๒๐๐ คน ยกไปรบพวก
 กอชกที่ค่ายเมืองซาง ท้าวเนองตั้งค่ายมั่นที่ลานซาง ระยะทางมา
 เมืองขววนหนึ่ง พวกช่อถอยรู้ว่าท้าวเนองยกทัพมาจึงยกไพร่พลไปต่อรบ
 กับพวกท้าวเนองที่ค่ายลานซาง ต่อรบกันอยู่ถึง ๓ เวลา พวกช่อตายใน
 ที่รบประมาณ ๘ คน พวกท้าวเนองถูกกระสุนปืนตายท้าวเคียม ๓ บัวย ๒
 พวกท้าวเนองสู้ช่อไม่ไหวก็แตกถอยมาเข้าค่ายเมืองขว พวกช่อถอยก็
 ติดตามไปที่เมืองขว ท้าวเนองกับท้าวคำพันคำโสมเมืองขวก็อพยพครอบครัว
 ครัวหนีพวกช่อถอยไปเมืองลาตเขตแดนญวน พวกช่อถอยก็เข้าอยู่ใน
 ค่ายเมืองขวณเดือน ๗ ขางแรมขรกาลปีตศก พระสุรินทรท้าวเนอง
 เมืองโสยรู้ว่าท้าวเนองแตกหนีช่อไป พวกช่อมาตั้งค่ายอยู่เมืองขว จึง
 แต่งให้ท้าวพิมอินทรโยธาคุมไพร่ ๒๐๐ คน ยกขึ้นไปตั้งสกัดทางอยู่ที่

คำบลความขั้วเขตแดนเมืองไสยกัษเมืองเชียงคือคอกัน ระยะทางมา
เมืองไสย ๒ วัน พวกชอกอัยรู้ว่ากองทัพเมืองไสยยกมา จึงยกไพร่พล
ไปค่อรบกับพวกเมืองไสยที่ค่ายคางขั้ว พวกชอกกับพวกเมืองไสยสู้รบ
กันได้ประมาณ ๓ ชั่วโมง พวกชอกตาย ๓๒ คน พวกเมืองไสยตาย ๓
คน ในทันใดนั้นกอัยแต่งนายทัพออกสกัดตักหลัง พวกกองทัพเมือง
ไสยทานกำลังชอกไม่ได้ ก็แตกทัพถอยมาเข้าค่ายเมืองคาง พวกชอก
กอัยก็ยกไพร่พลติดตามมาตั้งค่ายมั่นที่เมืองเชียง แมนไกลกับค่ายเมือง
ไสยประมาณ ๒ ชั่วโมง แล้วข้าพเจ้ากับพระสุนทรจัตได้ไพร่ ๓๐๐ คน
ยกขึ้นไปทค่ายเมืองคาง พวกชอกอัยเห็นว่ากองทัพพวกเมืองไสยยก
มาสมทบกันเข้ามีไพร่พลมาก พวกชอกอัยก็ถอยทัพกลับมาเข้าค่าย
เมืองขั้ว กองทัพพวกเมืองไสยก็ถอยกลับไปเมืองไสย

ครั้นถึงณะเดือน ๓๓ ขั้วระกาต้ปตศก ข้าพเจ้าได้รู้ว่าองขาของเมือง
ผู้ไทแดงแต่งให้ท้าวคองของเมืองกัษของโตยไพร่ ๕ คน พาทั้งเอา
กระบือตัวหนึ่งกับเงิน ๕ เขย เป็นเงิน ๓ ตำลึง สองสลึง ไปให้กอัย
ที่ค่ายเมืองขั้ว แล้วว่าจ้างพวกกอัยไปช่วยตีเมืองไสยเมืองพุนให้แก่องขา
องเมือง องขาของเมืองจะให้เงินค่าจ้าง ๒๐๐ ชั้ว คิดเป็นเงิน ๒๖ ชั้ว
๓๐ ตำลึง พวกกอัยก็รับคำว่าจะไปตีเมืองไสยเมืองพุนให้แก่องขาของเมือง
แล้วกอัยส่งท้าวคองของโตยให้ไปบอกองขาของเมืองให้จัดแจงเสบียงอาหาร
เตรียมไพร่พลไว้ท่าเถิด ท้าวคองของโตยก็พากันกลับมา ณั้เดือน ๓๓
ขั้วระกาต้ปตศก กอัยกับไพร่ ๘๐ คน ยกไปหาองขาของเมือง

ทเมืองเชียงแมน กอขยของบาชองเมืองพรหมใจกัน กอขยคุมพวกช้อ ๘๐ คน
 องบาชองเมืองคุมพวกผู้ไทยแดง ๓๐๐ คน รวมเข้ากันเป็นไพร่พล
 ๓๘๐ คน ยกไปตีเมืองพน แล้วพวกเมืองพนเมืองไสยเกณฑ์ไพร่
 พลออกต่อสู้รบกับพวกกอขย องบาชองเมืองสู้รบกันอยู่ได้ ๘ วัน พวกช้อและ
 พวกผู้ไทยตายในทรบ ๒๓ คน พวกเมืองไสยเมืองพนตายในทรบ ๘ คน
 พวกเมืองไสยเมืองพันทานกำลังพวกกอขยของบาชองเมืองไม่ได้ ก็แตก
 หนีอพยพครอบครัวไพร่ราษฎรไปเมืองแวน พวกกอขยองบาชองเมือง
 เก็บไพร่พลสังของ แลจับได้พวกเมืองพนเมืองไสยรวมชายหญิง
 ๓๘ คน แลวกอขยคุมพวกช้อไปตั้งค่ายอยู่เมืองพนกของหนึ่ง องบาชอง
 เมืองคุมพวกผู้ไทยแดงตั้งค่ายอยู่ทเมืองไสยกของหนึ่ง จะเป็นวันเดือน
 ไทจำไม่ได้ กอขยคุมไพร่ประมาณ ๘๐ คน องบาชองทำวคอกคุมพวกผู้ไทย
 แดงประมาณ ๒๐ คน เข้ากับพวกกอขย รวมไพร่พลประมาณ ๒๗๐ คน
 ยกไปเมืองแวน พวกเมืองแวนยกไพร่พลมาต่อสู้ พวกเมืองแวนทาน
 กำลังช้อแลพวกองบาชองไม่ได้ ช้อถอยทัพกลับมาเข้าเมืองแวน พวกกอขย
 แลองบาชองยกไพร่พลตามเข้าตั้งค่ายที่บานโคงแขวงเมืองแวน พวก
 เมืองแวนถอยเข้ามาที่ช้อพวกกอขยองบาชอง

คราวนั้นพวกข้าพเจ้าแลท้าวชนไพร่ราษฎรก็อพยพครอบครัวหนี
 ออกจากเมืองแวน แยกย้ายกันไปอยู่ตามหัวเมืองชนในเขตรแดนแขวง
 เมืองหลวงพระบางตลอดตำบล ข้าพเจ้าคุมครอบครัวมาอยู่บ้านปุงห้า
 แขวงเมืองซอน ครั้นณเดือน ๕ ชนแรมก็จำไม่ได้ ปรึกษาปลัดศก

ข้าพเจ้าได้รู้ว่ากองทัพใหญ่กรุงเทพฯ คุมไพร่พลทหารยกขึ้นมาจาก
เมืองหลวงพระบางแล้ว ท่านเจ้าหมื่นไวยวรนาถแม่ทัพใหญ่ยกมาชน
ตึงค่ายพักอยู่ที่เมืองชอน แล้วข้าพเจ้าได้รู้ว่าท่านแม่ทัพแต่งนายทหาร
คุมทหารกรุงเทพฯ แยกกันเป็น ๒ กอง ๆ หนึ่งเจ้าราชวงศ์ หลวง
จำนง นายทหารไปทางเมืองแวน กองหนึ่งเจ้าราชภาคินัย หลวง
ศิษกรปลาค นายทหารไปทางเมืองแอก การที่จะไปรยกอัย จนกอัย
เข้ายอมทุกแห่งอยู่ที่เจ้าราชภาคินัยแล้วท่านหลวงศิษกรปลาค นายทหาร
นั้นแล้ว

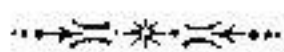
เดิมในพินยานเมืองข้าพเจ้าเมื่อปรกค้อยทำไร่นาได้ ขหนึ่งประมาณ
๓๐๐ ไร่ ขอชายแก่กัน ๖ สักค้อยาท ลูกสัก ๓๐ ทนาน ๆ ๘๓๐ ขหนึ่ง
พวกข้อยแลขอเอายาฝนมาขายในพินยานเมือง ข้อยเป็นเงินบาทหนึ่งเป็น
ยาฝนหนัก ๒ บาทข้าง ได้จำหน่ายขายข้อยกันคองนี้ สันถอัยคำข้าพเจ้า
ท้าวเมืองอินทโยธาเป็นความสัตย์จริงแต่เท่านั้น ฯ

๑ ข้อย่อม ภายหลังได้เป็นพระบาทพาดิบัติ ตำแหน่งสมุหเทศาภิบาลมณฑล
พิษณุโลก

๒ ข้อยู่ ภายหลังเป็นพระชาติษกรปลาค เป็นตำแหน่งสมุหเทศาภิบาลมณฑล
นครสวรรค์ แลตำแหน่งอื่นในกรมทหารบก

ที่ ๕

เรื่องเมืองซำไต

ที่ตั้งกองทัพเมืองช้วน

ณ วันที่ ๖ ๆ ๓๓ ค่ำ ปุศุภศุภศก ๑๒๔๘
๓๐

ข้าพเจ้า อองเวียน ท้าวขุนในเมืองซำไต ให้ถ้อยคำว่าเดิมเมื่อ
บุษยศก ๑๒๓๖ (พ.ศ. ๒๔๑๗) ข้าพเจ้าทราบว่านายจีนช้อชอกวานเหียบ
มืองแตงคุมไพร่พล ๕๐๐ คน ยกมาแต่เมืองมุลทวเมืองช้วน
ลงมาตั้งมั่นอยู่ในเขตรแดนแขวงเมืองซำไต อองเวียนเจ้าเมืองซำไต
ได้ทราบข่าวว่าพวกช้อชอกวานอยู่ตั้งมั่นจึงได้เรียกรวงเงินท้าวขุนกรมการแล
ราษฎรได้แล้ว แต่งให้แสนพรหมกรมการคุมเอาเงิน ๓๐๐ ชัน ๆ ละ
๒๕ บาทคิดเป็นเงิน ๗๕๐๐ ชั่ง เอาไปให้ช้อชอกวานเหียบนายช้อชอกยอมเข้า
ทุกวานเหียบนายช้อกรวยเอาเงิน ๓๐๐ ชันไว้

ครั้นอยู่มาได้ประมาณ ๘ เวลา ๓๐ เวลา พอตกสองยามเศษ
เกิดเพลิงไหม้ ชนที่เรือนราษฎรในเมืองซำไต เพลิงไหม้ลุกลามติดเรือน
ต่อไปประมาณ ๕๐ หลังเรือนเศษหมดทั้งเมืองซำไต เจ้าเมืองท้าวขุน
กรมการแลราษฎรแตกคั่นวุ่นวายกัน ฝ่ายช้อชอกวานเหียบนายช้อส่งใส่ยว่า
พวกลาวหายยอมเข้าที่ โดยสุจริตไม่ว่า คัดอุบายแก่งเอาเพลิงเผาเรือน
เสียทั้งสิ้น ไม่เป็นทีว่างใจกลัวว่าพวกช้อจะรบกวนอีกต่อไป ฝ่ายพวก
ลาวก็มีความสงไสยพวกช้อว่าแก่งเอาเพลิงมาเผาเรือนเสียทั้งนี้ เพื่อ

ความประสงค์ของพวกช่อจะให้ไพร่พลเมืองแตกคันทนหนีไป จะไต่ยก
 เข้ามาครอบครองตั้งมั่นอยู่ในเมืองชำไต แต่เมื่อเพลิงเกิดชนนั้นจะ
 พิเคราะห์เอาเหตุก็ยี่ โศเป็นแน่หาได้ความซัดไม่ ต่างคนต่างมีความ
 สงสัยยกกันอยู่ทั้งสองฝ่ายดังนี้ แล้วพวกช่อก็กวาดเอาคนเมืองชำไต
 ไป ๒๐ คน ยกออกจากเมืองชำไต ไปตั้งมั่นอยู่นาเริ่มแขวงเมืองแวน
 แต่ช่อจะยกไพร่พลค่อไปบ้านโตเมืองโตหาทราบแน่ เจ้าเมืองชำไตก็ข
 ท้าวขุนกรมการแลไพร่พลเมืองหนีไปตั้งมั่นอยู่ในป่า ซึ่งพวกลาว
 ๒๐ คนที่ช่อกวาดค่อนไปนั้นหนีกลับมาเมืองชำไต ได้ทั้ง ๒๐ คน ก็รว
 รวมกันอยู่ในป่าประมาณได้ ๗ เวลา จึงพากันยกครอบครัวออกจากป่า
 เข้ามาตั้งอยู่ในเมืองชำไตตั้งแก้ว

ครั้นอยู่มาได้ประมาณ ๓๓ เวลา ๓๒ เวลา นายช่อพวกองดายศ
 กวานแยก กวานวัน คนไพร่พล ๒๐๐๐ คน ยกออกจากเขตวแดน
 แขวงเมืองญวนชนมมาตั้งมั่นอยู่ณเมืองเป้า ๆ นชนกบเมืองชำไต ระยะ
 ทางตั้งแต่เมืองเป่าชนมาเมืองชำไต ๒ เวลา แล้วกวานแยกนายช่อ
 แบ่งกำลังไพร่พล ๓๐๐ คน ยกออกจากเมืองเป่าชนมาตั้งมั่นอยู่เมือง
 พท ๆ นชนกบเมืองชำไต ระยะทางตั้งแต่เมืองพทชนมาเมืองชำไต
 ๒ ชั่วโมง แล้วกวานแยกนายช่อจึงให้เพี้ยพระเจ้าเมืองพทชนมายก
 กบของเวียงเจ้าเมืองชำไตว่า ถ้าจะต่อสู้รบกันกับกวานแยกนายพวกช่อ
 แล้ว ก็ให้เจ้าเมืองชำไตรวบรวมชนมาต่อสู้รบกันโดยเร็ว^{๖๓} อย่าได้
 รังรออยู่ให้เนิ่นช้า ถ้ามีฉนวนไม่ต่อสู้รบกันกับพวกช่อก็ให้เจ้าเมืองชำไต

เอาเงิน ๓๐๐ ชนไปให้กษัตริย์กวานแบก นายช้อช้ออ่อน น้อมยอมเข้าที่เสียบ
 ของเวียงเจ้าเมืองซำไต ไต่ทราญความตามถ้อยคำกวานแบก นายช้อสั่งเพย
 พระมาแจ้งตงนั้นแล้ว จึงได้มอบเงิน ๓๐๐ ชน ๆ ละ ๒๔ บาท คิดเป็น
 เงิน ๗๒๐ ซึ่งให้กษัตริย์เพยพระเจ้าเมืองพัคคุมไปให้กวานแบก นายช้อช้ออ่อน
 น้อมยอมเข้าที่ ไม่สู้รบแล้ว ๆ กวานแบก นายช้อกริบเอาเงิน ๓๐๐ ชนนั้นไว้
 จึงสั่งกษัตริย์เพยพระให้ไปบอกกษัตริย์เจ้าเมืองซำไตว่า ให้เจ้าเมืองซำไตจัดเงิน
 มอบให้กษัตริย์เวอีก ๒๐๐ ชน ให้ครบ ๕๐๐ ชน จึงจะยอมรบให้เขาที่ เจ้าเมือง
 ซำไต ไต่ทราญความตงนั้นแล้ว เห็นว่ากวานแบก นายช้อพดจาไม่ยังยืน
 กลบกลอกมิ เจ้าเวเวหาเป็นคนช้อตรงมันคงไม่ จึงได้สั่งกษัตริย์เพยพระ
 ให้ไปบอกกษัตริย์กวานแบก นายช้อว่า ซึ่งจะเอาเงินอีก ๒๐๐ ชนนั้นไม่มีเงิน
 จะให้แล้ว ให้กวานแบกยกไพร่พลช้อชนมาต่อสู้อันเถก เพยพระจึง
 เอาช้อความซึ่งเจ้าเมืองซำไตส่งนั้นไปแจ้งความกับกวานแบก นายช้อ
 ทุกประการ แล้วกวานแบก นายช้อตอบว่าถ้าจะต่อสู้รบกันก็ตามแต่ใจ
 เจ้าเมืองซำไต ทั้งนี้กวานแบกคุมไพร่พลช้อยกออกจากเมืองพัค
 เกลงไปยังเมืองเปาซึ่งกวานวัน นายช้อตั้งมั่นอยู่นั้น รวบรวมไพร่พล
 พร้อมกันณเมืองเปา ครั้นอยู่มาได้ประมาณ ๓ เวลา ๔ เวลา กวานแบก
 นายช้อคุมไพร่พลแบ่งกำลังออกจากเมืองเปา ๕๐๐ คนยกเดินชนมาต่อสู้
 กันที่เมืองซำไต ไต่สู้รบกันเป็นสามารอยู่ ๒ เวลา ฝ่ายพวกลาว
 เมืองซำไต ได้ฆ่าฟันพวกช้อตาย ๓๗ คน ถูกกระสุนยิงช่วยเจ็บไปเป็น
 อันมาก กวานแบก นายช้อท้านฝีมือแลกำลังลาวพวกเมืองซำไตมิได้

ก็แตกทัพถอยหนีลงไปหากวานวันนายช่อซึ่งตั้งมั่นอยู่ณเมืองเป่า รวย
รวมกองทัพอพยพหนีแล้ว กวานแบก กวานวัน ปรึกษากันว่าเมืองเป่านี้
เป็นหัวเมืองชนกบเมืองซำไต ควรพวกเราจะแก้แค้นเจ้าเมืองซำไต
ให้ไต่ เห็นชอบพร้อมตัวกันแล้ว จึงพากันเข้าไปจับเพี้ยสมเจ้าเมือง
เป่ากับทำวชนกรมการนนฆ่าเสีย แลกวาคัดอันราษฎรไพร่พลเมือง
ชายหญิงประมาณไต่ ๓๐ คน ๔๐ คน กวานแบก กวานวันนายช่อจึงคุม
ไพร่พลยกออกจากเมืองเป่าเดินไปทางเมืองไสย แลจะไปตั้งมั่นอยู่
บ้านโคเมืองโคหาทรายไม้

ครั้นอยู่มาถึงณบกกุญส์ปีศศก ๑๒๓๗ (พ.ศ. ๒๔๑๘) กวานเลื่อง
นายช่อจึงแต่งคุมไพร่พล ๑๐๐ คนยกออกจากทุ่งเชียงคำขึ้นมาตั้งมั่นอยู่
เมืองแพน ๆ ชนกบเมืองลาน แลวงเวียนเจ้าเมืองซำไต ไต่ทรายขาว
ว่าพวกช่อมาตั้งอยู่เมืองแพนนั่น เกลือกว่าพวกช่อจะยกเลยลงมาตี
เมืองซำไต เจ้าเมืองซำไต จึงแต่งให้เอียนเทอกรมการคุมไพร่พล
๓๐๐ คนยกไป ๑ ยกออกจากเมืองซำไต ขึ้นไปตั้งมั่นคอยสู้รบอยู่หัวเชียง
แขวงเมืองซำไต เพื่อจะมีให้ช่อยกถ่วงเลยลงมาตีในเมืองซำไตนั้นไต่
แล้วพวกช่อก็หาไต่ยกมาต่อสู้รบกันที่หัวเชียงนั้นไว้ แต่กวานเลื่อง
นายช่อคุมไพร่พลยกออกจากเมืองแพนเลยลงไปทางเมืองแวนโอบอ้อม
สักคหลังมาตั้งมั่นคอยสู้รบอยู่นามอนในเขตแดนแขวงเมืองซำไต ของ
เวียนเจ้าเมืองซำไต ไต่ทรายขาวว่าพวกช่อยกมาตั้งอยู่นามอนดังนั้น จึง

คุมไพร่พล ๒๐๐ คนยกออกจากเมืองชำไต้ขึ้นไปสมทบกองทัพเวียงเหนือ
 ณหัวเขียง รวบรวมไพร่พลได้ ๕๐๐ คนพร้อมกันยกออกจากหัวเขียง
 เลยลงมาถางนามอน แล้วองเวียงเจ้าเมืองชำไต้ เวียงเทือกกรมการ
 คุมไพร่พล ๕๐๐ คนนั้นเข้าต่อสู้รบกับกวางเลื่องนายพวกช้อเป็นสามาร
 ด้ในเวลาหนึ่ง พวกช้อทานกำลังแลผสมลาวมได้แตกกระส่าระส่ายถอย
 กองทัพหนีเข้าป่าไป พวกลาวไล่ฆ่าฟันพวกช้อตายในขณะนั้น ๑๙ คน
 ถูกกระสุนปืนช่วยเจ็บไปเป็นอันมาก แต่พวกช้อที่เหลือตายหนีไปได้
 กวางเลื่องนายช้อจะรวบรวมควบคุมไพร่พลไว้ตั้งมั่นอยู่ที่หนึ่งทีโคทาทราย
 ไม้ แล้วองเวียงเจ้าเมืองชำไต้ก็ขยเียนเทือกกรมการคุมไพร่พลยกออก
 จากนามอนกลับเข้ามาขังเมืองชำไต้

ครั้นอยู่มาถางณขเถาะเอกศก ๓๒๔๓ (พ.ศ. ๒๔๒๒) พระยาตอกไม้
 พระยาค่านายชาเจองคุมไพร่พล ๓๐๐ คน ยกออกจากเมืองหมัดหัวเมือง
 ขนบกขเมืองญวน เค้นขนมาตั้งมั่นอยู่เขาหมอกซังเป็นเขตรแดนแขวง
 เมืองญวนติดต่อกับเขตรแดนแขวงเมืองชำไต้ในนี้ด้วย แล้วองเวียง
 เจ้าเมืองชำไต้ได้ทราบข่าวว่าพวกชาเจองมาตั้งมั่นอยู่เขาหมอกซัง
 จึงแต่งให้เพียนาม แส่นคำ กรมการคุมไพร่พล ๒๕๐ คน ยกออกจาก
 เมืองชำไต้ไปตั้งรับคอยสู้รบกับพวกชาเจองที่บ้านนาคาในแขวงเมือง
 ชำไต้กอง ๑ แต่งให้หม่อมย่าวคำเพง คำโสม กรมการคุมไพร่พล
 ๒๕๐ คน ยกออกจากเมืองชำไต้ไปตั้งมั่นสู้รบอยู่เขาหมอกกอง ๑ รวม
 กองทัพเมืองชำไต้ซึ่งได้ยกแยกทางไปต่อสู้รบ ๒ กองเป็นคน ๕๐๐ คน

ระยะทางตั้งแต่เขาหมอกไปบ้านนาคากันเวลาหนึ่ง แล้วพระยาคำ
 แบ่งกำลังไพร่พลข้าใจอง ๓๕๐ คน ยกออกจากเขาหมอกไปต่อสู้รบ
 กับเพียนาม แสนคำ ทบ้านนาคากอง ๑ แต่พระยาคอกไม่คุมไพร่พล
 ข้าใจองที่เหลือจากพระยาคำแบ่งกำลังไปรบนั้น ยังคงอยู่ ๓๕๐ คน
 ตั้งมั่นคอยรบรบสู้กับยาวหม่อมคำเพง คำโลม ทณเขาหมอกกอง ๑
 แต่กองทัพพวกลาวกับพวกข้าใจองทั้ง ๒ ฝ่ายนี้ พรหมกันต่างคนต่าง
 เข้าสู้รบกันเป็นสามารททั้ง ๒ กองไ้เวลาหนึ่ง ฝ่ายเพียนาม แสนคำ
 กรมการกับไพร่พลไล่ฆ่าฟันพระยาคำนายข้าใจองตายคน ๑ ไพร่พล
 ข้าใจองตาย ๒๙ คน รวมข้าใจองตาย ๓๐ คน แต่กระสุนกระสุนยดอยหนี
 จากบ้านนาคากองที่รบนั้นไป แต่หม่อมยาวคำเพง คำโลม กรมการ
 คุมไพร่พลไล่ฆ่าฟันพวกข้าใจองตาย ๓ คน พระยาคอกไม่นายข้าใจอง
 รวบรวมไพร่พลที่เหลืออยู่นั้นแตกทัพถอยหนีออกจากถนที่รบเขาหมอกนั้น
 กลับคืนไปตั้งมั่นอยู่ยังเมืองหมัดหวเมืองชนกขเมืองญวนตั้งเก่า

ครั้นถึงณขั้มโรงโศก ๑๒๔๒ (พ.ศ. ๒๔๒๓) พระยาท่าวัย

พระยาเกศนายข้าใจองคุมไพร่พล ๑๒๐๐ คน ยกออกจากเมืองเขินซัง
 เป็นหวเมืองชนกขเมืองหวเมือง เค้นลงมาตั้งมั่นอยู่บ้านห้วยเตยงแขวง
 เมืองซำไต แล้วองเวียนเจ้าเมืองซำไต ไ้ทราบข่าวว่าพวกข้าใจองมา
 ตั้งอยู่บ้านห้วยเตยงตั้งนั้น จึงแต่งให้เพียบขัว เพียบหาค กรมการคุม
 ไพร่พล ๕๐๐ คน ยกออกจากเมืองซำไตไปต่อสู้รบกับพวกข้าใจองที่บ้าน
 ห้วยเตยงเป็นสามารทไ้ ๒ เวลา พวกข้าใจองไล่ฆ่าฟันพวกลาวเมือง

ข้าไต่ตาย ๒ คน ฝ่ายเพี้ยบัว เพี้ยหาค กรมการเห็นว่าจะทานกำลัง
 แลฝีมือพวกข้าเองมิได้กแตกทัพถอยหนีกลับเข้ามายังเมืองข้าได้ แล้ว
 พระยาทวาย พระยาเกิด กรมไพร่พลข้าเองยกออกจากบ้านห้วยเคียง
 เดินทางเวลาหนึ่งมาถึงกวเขารบก็ตั้งมั่นพักไพร่พลประชิดติดพันคอยสู้รบ
 กับพวกลาวเมืองข้าไต่คอยทนน้องเวียงเจ้าเมืองข้าไต่ จึงแต่งให้เพี้ยบัว
 เพี้ยหาค กรมกำลังไพร่พล ๘๐๐ คน ยกออกจากเมืองข้าไต่ ไปต่อสู้รบ
 กับพวกข้าเองที่ตั้งอยู่กวเขารบนั้นอีกครึ่งหนึ่ง ต่างคนต่างเข้าสู้รบกัน
 เป็นสามารได้ ๓ เวลา พวกข้าเองไล่ฆ่าฟันพวกลาวตาย ๒ คน เพี้ยบัว
 เพี้ยหาค กรมการเห็นว่าพวกข้าเององอาจแข็งแรงนัก ครั้นจะต่อสู้
 รบกันไปก็จะทานกำลังแลฝีมือข้าเองมิได้ ไพร่พลคงจะเป็นอันตราย
 ล้มตายเสียเป็นอันมาก จึงได้ถอยทัพกลับเข้ามายังเมืองข้าไต่ ฝ่าย
 พระยาทวาย พระยาเกิด ก็คุมไพร่พลยกออกจากกวเขารบติดตามเข้า
 มาตั้งมั่นพักไพร่พลอยู่ที่หาคอยสู้รบกับพวกลาวเมืองข้าไต่ ๆ ก็หา
 ไต่ยกออกไปต่อสู้รบกับพวกข้าเองไม่ พวกข้าเองก็ตั้งประชิดติดพัน
 คอยทนนับมาจนถึงขมแสงศรศก ๓๒๔๓ แล้วพวกมอญยกทัพมาออกตอนมอญ
 ชงมาตั้งบ้านเรือนท่ามาหากินอยู่ในเขตแดนแขวงเมืองข้าไต่ พร้อมใจ
 ร่วมคิดกันไปชักชวนพระยารัมไพริพระยาบงหลังนายข้าเองซึ่งตั้งมั่นอยู่
 บ้านเชียงแมนแขวงเมืองไสย ให้ยกพวกข้าเองลงมาตีเมืองข้าไต่ นั้น
 พระยารัมไพริ พระยาบงหลัง จึงได้คุมไพร่พลข้าเอง ๐๓๕๐๐ คน ยก
 ออกจากบ้านเชียงแมนแขวงเมืองไสย เดินทางไปถึงเมืองข้าไต่แล้วเข้า

สมทบกองทัพพระยาท้าวขย พระยาเกศ ซึ่งตั้งอยู่ที่หิโนคองแขวงเมือง
 ซำไตพร้อมกันอยู่ที่นั่น ได้ไปถูกฆาตกรลงกันแล้วแบ่งกำลังไพร่พลออก
 เป็น ๒ กอง ยกแยกกันเข้าไปต่อสู้รบกับพวกลาวเมืองซำไต ได้ ๒ เวลา
 พวกซำเจียงไล่ฆ่าฟันพวกลาวเมืองซำไตล้มตายเสียในขณะนั้นเป็นอันมาก
 ของเวียงเจ้าเมืองซำไตก็ท้าวขุนกรมการแลไพร่พลเมืองทันท่าตั้งแล
 ผมอซาเจียงมีได้ พวกนี้ยกครอบครัวแตกหนีออกจากเมืองซำไตลงไป
 อยู่เมืองญวน คือเมืองกจหวเมืองชนกขเมืองตงเง แล้วพวกซำเจียง
 ก็ยกกันเข้ามาตั้งมั่นอยู่ในเมืองซำไต

ครั้นอยู่มาได้ประมาณยี่สิบสองปี ของเวียงเจ้าเมืองซำไต จึงได้ไปขอ
 กำลังยกกวานหลวงเทืองเจ้าเมืองตงเง ให้ยกกองทัพขนมาช่วยตี
 พวกซำเจียงซึ่งตั้งมั่นอยู่ณเมืองซำไต ดังฉบับแม่เบญจศักดิ์ ๑๒๔๕

(พ.ศ. ๒๔๒๖) กวานหลวงเทืองเจ้าเมืองตงเง แต่งให้กวานแวง
 กวานพิธิ นายทหารคุมไพร่พลญวน ๓๐๐๐ คน ยกออกจากเมืองตงเง
 ขนมาต่อสู้รบกับพวกซำเจียงซึ่งตั้งอยู่ณเมืองซำไต ได้ ๗ เวลา พวกญวน
 ก็ไล่ฆ่าฟันพระยาพร้อมไพร่ท้าวซำเจียงตายกับไพร่พลพวกซำเจียงตายใน
 ขณะนั้นเป็นอันมาก แต่พวกไพร่พลซำเจียงที่เหลือจากตายนั้น พระยา
 ท้าวขย พระยาเกศ พระยาบงหลง พวกนี้ควบคุมยกออกจากเมืองซำไต
 หนีไปตั้งมั่นรวบรวมกันอยู่ณเมืองพวน แล้วพวกญวนจับได้ตัวท้าว
 ออตตอนมอขผู้คนที่เหลือคยคคชกชวนพระยาพร้อมไพร่พระยาบงหลง นาย
 ซำเจียงให้ยกพวกซำเจียงเข้ามาตีเมืองซำไต ทำให้ราษฎรไพร่พลเมือง

ไต่ความเดือดร้อนล้มตายไปแต่ก่อนนั้นเป็นอันมาก เป็นเหตุให้เมือง
 ชำไต้ตกเป็นของพวกข้าเจองครอบครองอยู่ กวานแฉง กวานพ้อ นาย
 ทหารญวนเห็นว่าท้าวออกตอนม้อยคนนี้เป็นคนพาลสันดานโกง ประพฤติ
 การทรยศอกตัญญูหาชอตรงต่อเจ้าเมืองชำไต้ ซึ่งตัวไต่เอาไคร่ยกทำมา
 หากินอยู่ณบ้านเมืองเขานั้นไม่ กลับมาทำจิตรคิดประทุษร้ายเป็น
 เลียนหนามแก่บ้านเมืองให้ ไต่ความเดือดร้อนทุกข์ยากลำบากของไพร่บ้าน
 พลเมืองชนคนมีความผิดเป็นอันมาก แล้วกวานแฉง กวานพ้อนายทหาร
 ญวนจึงสั่งให้พวกญวนคุมเอาตัวท้าวออกตอนม้อยไปยังณเมืองตังเง้ ฝ่าย
 กวานหลวงเทืองเจ้าเมืองตังเง้ จึงสั่งให้มาท้าวออกตอนม้อยนั้นเสีย อย่า
 ให้ผู้ใดเอาเยี่ยงอย่างท้าวออกตอนม้อยคนนั้นต่อไป

เมื่อถึงณขบวนศึก ๓๒๔๖ (พ.ศ. ๒๔๒๗) องเวียนเจ้าเมืองชำไต้
 ก็ยท้าวขุนกรมการแลไพร่ราษฎรพากันยกครอบครัวออกจากเมืองก็จู ชน
 มาตั้งอยู่ณเมืองชำไต้ตั้งเฝ้าซึ่งเป็นบ้านเมืองของตัวมาแต่เดิม

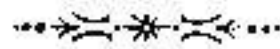
ครั้นอยู่มาถึงณบรรดาสี่ปีศึก ๓๒๔๗ (พ.ศ. ๒๔๒๘) กวานกอย
 นายช้อองเหลงคุมไพร่พล ๗๐๐ คน ยกออกจากเมืองไสยเคินลงไป
 ตั้งมั่นอยู่ณหวายแขวงเมืองชำไต้ แล้วองเวียนเจ้าเมืองชำไต้ ไต่ทราบ
 ข่าวว่ากวานกอยคุมพวกช้อมาตั้งอยู่ณหวายนั้น จึงแต่งให้ท้าวกา
 กรมการคุมไพร่พล ๗๐ คน ยกออกจากเมืองชำไต้ ไปต่อสู้รบกับพวก
 กวานกอยนายช้อณหวายหว่างเขาผาบางเป็นที่ช้อองณคยช้อช้น ต่อสู้
 รบกันเป็นสามารได้ ๖ เวลา พวกลาวไล่ฆ่าฟันพวกช้อตายในขณะนั้น

๓๐ คน พวกข่อยทานกำลังแลดมอลลาวมไต แตะหน้ถอยทัพกลับไป
ตั้งอยู่ณเมืองไสยทังเก่า

ครั้นอยู่มาถึงณข่อยสุโขทัย ๓๒๔๘ (พ.ศ. ๒๔๒๙) นี้ ข้าพเจ้าทราบ
ว่ากองทัพกรุงเทพ ฯ ซึ่งโดยยกขึ้นมาตั้งอยู่ณเมืองชอน แลได้แต่ง
กองทัพยกแยกออกเป็น ๒ กอง เดินขึ้นไปปราบปรามโจรผู้ร้ายซึ่งตั้งมั่น
อยู่ตามหัวเมืองสยแอค เมืองเซียงค้อ เมืองแวน เมืองไสย เมืองพน
นน กองทัพกรุงเทพ ฯ ได้ต่อสู้รบกับพวกจีนช้อยเป็นสามารภ ได้ฆ่าฟัน
พวกจีนช้อยล้มตายไปเป็นอันมาก พวกช้อยก็มีความเกรงกลัวเข้ามา
อ่อนน้อมยอมสวามิภักดิ์เป็นข้าอยู่ในพระราชอาณาเขตระขอบขัณฑสีมา
กรุงสยามต่อไป ตั้งแต่กองทัพกรุงเทพ ฯ นนยกขึ้นมาปราบปรามโจร
ผู้ร้ายแลได้จักราชการเมืองหัวพันห้าทางหกทิศออกไปจนถึงเมือง ๓๒ จุไท
เวียงร้อยเป็นปรกติในครั้งนั้น แลพวกช้อยก็มีใตยกเข้ามาครอบงวนเมือง
ข้าใต้ออกต่อไป เจ้าเมืองข้าใตกับท้าวขุนกรมการแลไพร่พลเมืองพากัน
ทำมาหากันทุกถวนหน้าโดยปรกติมีความศุขมาจนถึงทุกถวนนั้น เป็นสัน
ชอความซึ่งข้าพเจ้าให้ถอยคำกล่าวตามชอราชการที่มีเหตุเกิดขึ้นตาม
เมืองหัวพันห้าทางหกแลเมือง ๓๒ จุไทมาแล้วนั้น ข้าพเจ้าใตทราบความ
แต่เท่านั้น ให้ถอยคำไว้เป็นสำคัญ

ที่ ๕

เรื่องเมืองท่าเมือง

ที่ตั้งกองทัพเมืองซ้อน

เมื่อวันที่ ๒๓ ๓๑ ค่ำ ปีมะเมียชิวศก ๑๒๔๘
๑๓

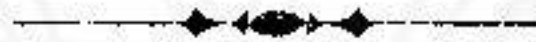
ข้าพเจ้า ท้าวทอง แลท้าวชนในเมืองหวเมือง ให้ถ้อยคำว่า เติม
 เมืองชวตอชิวศก ๑๒๓๘ (พ.ศ. ๒๔๓๘) ข้าพเจ้าทราบว่า มีพวกจีนช้อ
 ธิงลายตวนนายช้อสามกอบัวคุมกำลังไพร่พล ๓๐๐ คน ยกออกจากเมือง
 เชียงค้อ เติมนมาตั้งมั่นพักไพร่พลอยู่ในเขตแดนแขวงเมืองอ้อ ๆ น
 ชนกบเมืองหวเมือง แลท้าวทองเจ้าเมืองหวเมือง ได้ทราบข่าวว่าพวกช้อ
 มาตั้งอยู่คังนุน ท้าวทองเจ้าเมืองหวเมืองก็คุมไพร่พล ๔๐๐ คน ยกออก
 จากเมืองหวเมืองลงไปต่อสู้รบกับสามกอบัวนายพวกช้อณเมืองอ้อเย็น
 สามารถได้ ๒ เวลา พวกลาวเมืองหวเมืองได้ฆ่าฟันพวกช้อตายในขณะ
 นั้น ๑๒ คน สามกอบัวนายช้อเห็นว่า จะทานกำลังแลฝีมือลาวมิได้ ก็
 รวบรวมควมคุมไพร่พลช้อแตกถอยหนีขึ้นไปตั้งอยู่ณทุ่งเชียงค้อแขวงเมือง
 พวน ครั้นต่อมาถึงณขลุณพศก คักราว ๑๒๓๘ (พ.ศ. ๒๔๒๐) ท้าว
 นายพวกข้าเจองคุมไพร่พล ๓๐๐ คน ยกออกจากเขตแดนแขวงเมืองฉวน
 เติมนมาตั้งมั่นพักไพร่พลอยู่ณเมืองเขนหวเมืองชนกบเมืองหวเมือง
 แลพระยารานนายข้าเจองคุมไพร่พล ๒๐๐ คน ยกออกจากเมืองปากอ
 หวเมืองชนกบเมืองแดง เติมนมาสู้รบกับไพร่พลพวกท้าวขานายข้าเจอง

รวบรวมกันอยู่ณเมืองเบ็นทงสองกองเช่นคน ๕๐๐ คน แล้วท้าวทอง
 เจ้าเมืองหรือเมืองไททวายข่าวพวกข้าเจองมาตั้งอยู่เมืองเบ็นทงนั้น จึง
 แต่งให้เพี้ยออกตมกรมการคุมไพร่พล ๓๐๐ คนยกออกจากเมืองหัวเมือง
 เค้นลงไปก่อสู้รบกับพระยาว่านทวายนายพวกข้าเจองเป็นสามารถได้ ๓ เวลา
 พวกลาวได้ฆ่าฟันพวกข้าเจองตายในขณะนั้น ๘ คน พระยาว่านทวาย
 แลพวกข้าเจองท่านกำลังแลฝีมือลาวมิได้ พวกนี้แตกกระส่าระส่าย
 ถอยหนีไป แต่พระยาว่านนรวบรวมไพร่พลพวกข้าเจองขึ้นไปตั้งอยู่
 ณเมืองซางหวเมืองชนกยเมืองซาเหนือ แล้วท้าวยกควบคุมพวกข้าเจอง
 ลงไปตั้งอยู่ณเมืองหมตคอกเมืองญวนหัวเมืองชนกยเมืองตงเง

ครั้นสมัยมาถึงในปีจออิฐีศักราช ๓๒๔๗ (พ.ศ. ๒๕๒๗) นี้ ข้าพเจ้า

ทราบว่ากองทัพกรุงเทพฯ ซึ่งได้ยกขึ้นมาตั้งอยู่ณเมืองซางหว แลได้แต่ง
 กองทัพยกแยกออกเป็น ๒ กองเดินขึ้นไปปราบปรามโจรผู้ร้ายซึ่งตั้งมั่น
 อยู่ตามหัวเมืองสยแอค เมืองเซียงคอก เมืองแวน เมืองไต้ย เมืองญวน
 นนกองทัพกรุงเทพฯ ได้ต่อสู้รบกับพวกจีนฮ่อเป็นสามารถ ได้ฆ่าฟัน
 พวกจีนฮ่อล้มตายไปเป็นอันมาก พวกฮ่อก็มีความเกรงกลัวเข้ามา
 ถอนน้อมยอมสวามิภักดิ์เป็นข้าอยู่ในพระราชอาณาเขตครอบงำทั่วเสมา
 กรุงสยามต่อไป ตั้งแต่กรุงเทพฯ นั้นยกขึ้นมาปราบปรามโจรผู้ร้าย
 แลได้จกการเมืองหัวพันห้าทางทิศออกไปจนถึงเมือง ๓๒ หัวไทยเรียบ
 ร้อยเป็นปรกติในครั้งนั้นแล้ว พวกฮ่อก็มาเจองก็มีเคยยกเข้ามารบถวน
 ในเขตประเทศแฉวงเมืองหัวเมืองอีกต่อไป เจ้าเมืองหัวเมืองยกท้าวขุน

กรมการแลไฟว์พลเมืองพากันทำมาหากินโดยปรกติ มีความสุขทุก
 ถวนหน้ามาจนลงทุกวณน เป็นสันชอความซงข้าพเจ้าให้ถอยค้ำกล่าวตาม
 ขอรราชการทมเหตุเกิดจนตามเมืองหวพนทงหกแลเมือง ๑๒ จุ้โตมาแลแล้ว
 นน ข้าพเจ้าโคทรายความแต่เท่านั้น ให้ถอยค้ำไว้เป็นสำคัญ ฯ

เจ้าพนักงานหอสมุด